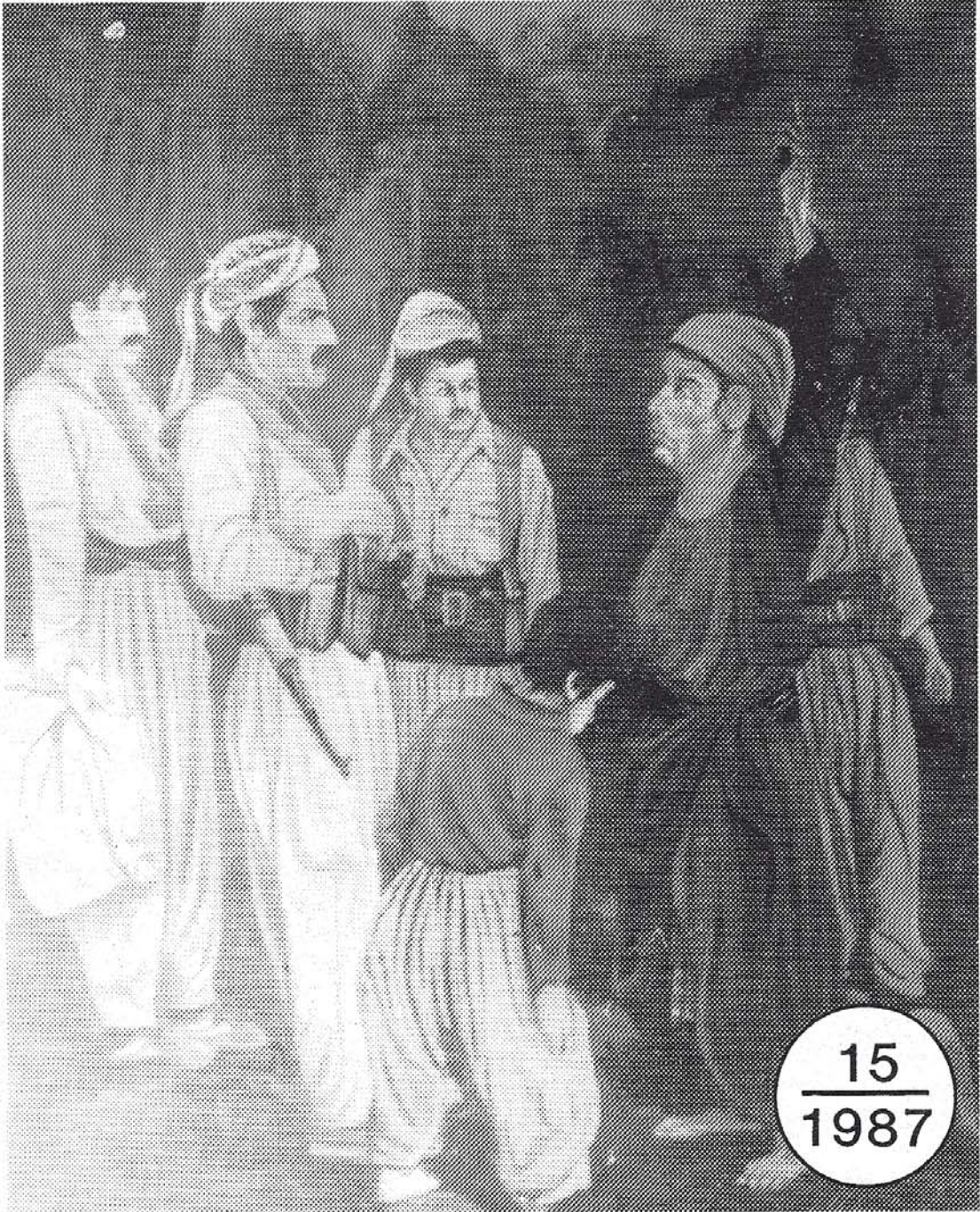

ROJANÛ

kovara huneri çandi û edebi

15
1987

NAVEROK

Hozanê rapervan Cigerxwin	
û kovara Hawarê	3
Jî Kurdistanê ra "Tirki ya bî video"	7
Riya Azadi giha hejmara 100	8
Jî nav edebiyata Kurdi ya klasiki	10
Helbest	13
Jî zargotina me	14
Nigarên Kurd di nava efrandinên	
wênekeşê da	16
Serpêhatiya Ksenofon li Kurdistan	18
Jî nav edebiyata cihanê - A.Strindberg	21
Pêkeni	23
Di navbera hêzên welatparêz da hevkarî	24
Quncikê zarokan	26
Elfaba Erebi-Latini	28
Jî nav weşanan	30

PIROZNAMA SALA NÛ

Redaksiyona ROJA NÛ sala nû yên xwendevanan, ronakbir, welatperwer û xebatkarên Kurd piroz dîke, ji bo salên nû serketin û serfirazî dixwaze.

Em hêvidar in ku, wê sala 1987'an bibe sala yekiti û serfiraziya tevgera azadixwaz ya Kurdistan û bibe sala aşiti û pêşketina gelên cihanê.

Sal : 8

Hejmar : 58

Wêneyê li ser rûpelê pêşin, ji aliyê hunermendê Kurd Selaheddin hatiye çêkirin. Wênekêş ji Kurdistanê Iranê ye.

Di wêneyê da, jî nîka Kurd ji mufrizeke pêşmerge ra behsa bombebaranên dijmin dîke.

XWEDÎ : KOMKAR - Swêd

BERPIRSIYAR : Şeroş BOTAN

NAVNIŞAN : Döbelngatan 16 B

113 58 STOCKHOLM

TELEFON : 08 / 32 82 51

HESAP NO : PG. 458980 - 0

UTGIVARE : Svensk-Kurdiska

Arbetar Föreningen

ANSVARIG UTGIVARE : Ş. BOTAN

ADRESS : Döbelngatan 16 B

113 58 STOCKHOLM

TELEFON : 08 / 32 82 51

PG : 458980 - 0

hozanê rapervan

Cigerxwin û kovara Hawarê

(Destpêka vê nivîsê di hejmara çûyi da hatibû weşandin.)

Dr. Rehber RÊZAN

Cigerxwin bî kûri dere ber vê pîrsê, wê fereh dîke, bî hûri û ji her alida rastiya nişan dide:

Axa û began destê stem danine ser wan.
Talanker û diz û keleş û bêser û pane.

Şêxan û melan xîşt û def û xayet û enwar,
Wek gurzê giran dane milan şêrên xwedane.
Kurdan ji kul û derdê evan qir û emane
Her yek bî hezar rengi dîxun vi mîletê dil
Lê ew bî xwe der bircên belek, xan û serane

Mîletê kurd her tenê maye lî dînê bêserî
Bes yekiti têda nine her eşîrek sed kerî
Rêncberên bêrêberin, dijmin liser wan tîm siwar
Begler û axa egîtin, dijminên kurdin ji dil. (19)

Gava ev helbest hatiye weşandin di Hawar'êda, jiya Cigerxwin si û heyşt sali bûye, di wi temenida kelên xwîngermiyê û qencitîyê vedimîrîm, mîrov bêtîr dîkemîle, helbestvan damezrandî tê naskirî di wari ramanida, di van çend rêzên jorinda rewşa Kurdistanê a civakî û siyasî tê eşkere kirin, di wê demêda kê mî bûn weha rewşenbîr, ku karibî pergala civatê bî şewakî zanîstî binasînin û her jî ber wê yekê em dibînin ku Cigerxwin tovên helbestvaniya şoreşgerî çandîne di mêjûya literatûra kurdî hevde mîda û di qonaxa edebî sêhemînda -A em bî vi terzî dînavînin: Cigerxwin dengê zehmetkêşên Kurdistanê û cihanê, helbestvanê intînasîonalîst (1946 - 1984)- geştîr dîbî û bêtîr berhem dîdî. Malkên me lî jor nişan dabûn bî sernîvîsa "Derdên Cigerxwin" hatiye nasîn, helbesteka nemîre. Berhemên wê nemîr pîrî, her lî ber wê bedewkariyê Cigerxwin tîm bî gelê kurdraye di rojên dijwarda û di rojên şahiyanda.

Cigerxwin ne tenê dîtnên felsefî di civakêda rast gotîne, ew kamoyekî (behredar, bîlîmet) zanîstî derûnî (nefîsî) mezîne, bî hunerîkî bîlînd derûniya me kurda dînasîne di helbesta "Serxwebûna mîrîşkan" da.

Eger em zanîbî ew cûre janîr bî şîrî tê afirandî liser zîmanê lawîran bî şewakî gîştî û amanca wê ya serekî exîlaqî û perwerdeyîye, lê di literatûra her gelekîda tîştîne netewî aşkere dîke. Cigerxwin di "Serxwebûna mîrîşkan" da bî cîwankarî derûna kurdên xweperest dînasîne, ku her yek jî wana dibêje:

(19)— Hawar, hej. 27, 1941, rûp. 6

kurmanciya jêrin pêşkêşî "Şehbazê ewci fen" hozanê nemûr Ebdulxaliq Esiri kirîye (26) û bî xemgini dîrketina "Rêberê wehîya esîmanî" pöblisistê mezîn Osman Sebri dîde ber çavên xwendevanan dî helbesta "Peyamga Cigerxwin" da. (27)

Cigerxwin dî Hawar'êda wek helbestvan xwe bî xwendevanan da nasîn, lê wî şoreşgerî bervê qelemê xwe ber çirokan jî dajût, em dî kovarêda kurteçiroka "Behramê Gur" dîbin. (28). Bî hunerîki lihevhati nivîsevan şahê Îranê raberî me dîke, çawa ew xwîna gel dimîje û bajaran kavîl dîke û ta rewşê baş bîmasîne ew motîva folklorî bî kar tîne.

"Behramê Gur" bî nagehanên xweva lî nêçirê vedigerîm dî nav bajarêki kavîlkirîra dehrîm. Lî wir du kund bî dengîki zîz û bîlînd lîser xîraban dîxwînim, diyare aşeba çîvîkan jî nabe eger jînhênan nebe û vê hevpeyvê dîbihîsîn:

"Kunda me:

—Ez dîl dîkîm lê bîteê gelenê keçên malbeta me girane, ez bawer nakîm ku tu karîbî dî bîm barê mînda rabî.

Ê nêr lê veğerand û got:

—De bêje qelenê te çîye?

A mê:

—Qelenê mîn çêl bajarên wêranîm, da ku em zîvîstanê têda bîlîsîn û bîharan lîser wan bî-xwînim.

Ê nêr:

Serê Behramê Gur sax bê; ezê jî nîha ta deh mehên dîn çarsed bajarên wêran bîdîme bavê te" (29)

Pîştî bîhistîna qelenbîrîna kundan şah Behram hînekê lî xwe xerab dîbe, hest dîke ku çîvik jî zordestiyên wî dîzanîm, lê gava dîgîhne talara xwe dîsa lîser awê berê dehre.

Pêwîste hîn bê gotîm ku ev berhama nîrxdar her dî Hawar'êda hatiye çap kirîm û dî berhemên Cigerxwin yê çapkirîda me nedîye. Û lî gor daxweza xwediyê Hawarê Cigerxwin dî hejmarâ 22'da kurteçiroka "Mir Muhiyî" belav dîke.

Hîn bendeka grînbîha ya Cigerxwin dî kovarêda hatiye weşandin bî sernîvisa "Hespên xweşxwenên kurdi", ew lî batê Behrên Ferahidî "Hespan" bî kar tîne, ew çar hespan dî sengandîna şîrê kurdîda dîbine:

Hespê çeleng — du gavan davêje, her gavekê pênc movîk têda hene.

Hespê Laxîr — du gavan davêje, her gavekê şeş movîk têda hene.

Hespê Sivîk — du gavan davêje, her gavekê heft movîk têda hene.

Hespê Rewan — du gavan davêje, her gavekê heşt movîk têda hene.

Cigerxwin nîmûna jî fomklor û şîrê kurdi raberî xwendevanan dîke û hêvî dîke jî wan ger kêmasî dî wan "Hespan" da hene bîla serrast bîkîm û hîn baştîr bîbezînim. (30)

Hawarê jî wek organên çapemenî kurdi dîm gîrîngîyeke mezîn dabû pîrsa yekîtiya zîmanê kurdi û lî gor dîtîna me Cigerxwin raya xwe rast û dîrûst gotîye dî wê babetêda. (31)

Em bawer dîkîm ta radeyekê jî xwendevananra aşkere bû çawa bû destpêka helbestvaniya Cigerxwin dî Hawar'êda û bî çî terzî hat hawara Hawarê û çî rol list wek helbestvanekî raperan û dîmoqratekî şoreşger. Wî bîlîmetî bî zîmanekî gelî sade berhemên xwe dîmîvisand jî hemû çînên gelra, ta hemû têbîghînin û pîraniya gel nîgara êşên xwe têda dîdîtîm, lewra xwendevanan helbestên hozanê xwe liberkirîne û liberdîkîm û em karîm bêjîm ku Cigerxwin hunermendê

(26)— *Bînêr Hawar*, hej. 10, 1932, rûp. 3.

(27)— *Bînêr Hawar*, hej. 21, 1933, rûp. 2.

(28)— *Jî xwendevanên rêzdarra aşkeraye ku Cigerxwin çîroknîwe jî, emê lî dawîya vê bendê berhemên çapkîrî û destnîvisên rehmetî nîşan bîdîm.*

(29)— *Hawar*, hej. 31, 1941, rûp. 6.

(30)— *Bînêr Hawar*, hej. 22, 1933, rûp. 1-3.

(31)— *Dî lêgerîna doktorada dî rûpelên 81-88 da me lîser wê pîrsê bî zîmanê rûssî nîvisîye, nîha ew jî amadeye bo weşandinê bî kurdi.*

kurmanciya jêrin pêşkêşî "Şehbazê ewci fen" hozanê nemır Ebdulxalıq Esiri kırıye (26) û bî xemgini dūrketina "Rêberê wehiya esmani" poblisistê mezın Osman Sebri dıde ber çavên xwendevanan dı helbesta "Peyamga Cigerxwin" da. (27)

Cigerxwin dı Hawar'êda wek helbestvan xwe bî xwendevanan da nasin, lê wi şoreşgeri bervê qelemê xwe ber çirokan ji dajût, em dı kovarêda kurteçiroka "Behramê Gur" dıbinim. (28). Bî hunerîki lihevhati nıvisevan şahê İranê raberi me dıke, çawa ew xwina gel dımije û bajarın kavıl dıke û ta rewşê baş bınasine ew motiva folklori bî kar tine.

"Behramê Gur" bî nagehanên xweva lı nêçirê vedigerın dı nav bajareki kavılkıra dehrın. Lı wir du kund bı dengiki ziz û bılınd lıser xırabın dıxwinim, diyare aşeba çıvikan ji nabe eger jinhênan nebe û vê hevpeyvê dıbihısın:

"Kunda me:

—Ez dıl dıkım lê biteê gelenê keçên malbeta me girane, ez bawer nakım ku tu karıbi dı bın barê mında rabi.

Ê nêr lê veğerand û got:

—De bêje qelenê te çıye?

A mê:

—Qelenê mın çêl bajarên wêranın, da ku em zıvıstanê têda bılısın û bıharın lıser wan bı xwinim.

Ê nêr:

Serê Behramê Gur sax bê; ezê jı nıha ta deh mehên dın çarsed bajarên wêran bıdime bavê te" (29)

Pıştı bıhistına qelenbırına kundan şah Behram hınêkê lı xwe xerab dıbe, hest dıke ku çıvik ji zordestiyên wi dızanım, lê gava dıgıhne talara xwe dısa lıser awê berê dehre.

Pêwıste hın bê gotın ku ev berhama nırxdar her dı Hawar'êda hatiye çap kırmın û dı berhemên Cigerxwin yên çapkırıda me nedıye. Ū lı gor daxweza xwedıyê Hawarê Cigerxwin dı hejmarı 22'da kurteçiroka "Mir Muhıyi" belav dıke.

Hın bendeka gıranbıha ya Cigerxwin dı kovarêda hatiye weşandım bı sernıvısa "Hespên xweşxwenên kurdi", ew lı batê Behrên Ferahıdı "Hespan" bı kar tine, ew çar hespan dı sengandına şıirê kurdıda dıbine:

Hespê çeleng — du gavan davêje, her gavekê pênc movık têda hene.

Hespê Laxır — du gavan davêje, her gavekê şeş movık têda hene.

Hespê Sıvık — du gavan davêje, her gavekê heft movık têda hene.

Hespê Rewan — du gavan davêje, her gavekê heşt movık têda hene.

Cigerxwin nımûna jı fomklor û şıirê kurdi raberi xwendevanan dıke û hêvi dıke jı wan ger kêması dı wan "Hespan" da hene bıla serrast bıkın û hın baştır bıbezınım. (30)

Hawarê jı wek organên çapemeni kurdi dın gırngıyeke mezın dabû pırsa yekıtıya zımanê kurdi û lı gor dıtına me Cigerxwin raya xwe rast û dırüst gotıye dı wê babetêda. (31)

Em bawer dıkım ta radeyekê jı xwendevananra aşkere bú çawa bú destpêka helbestvanıya Cigerxwin dı Hawar'êda û bı çı terzi hat hawara Hawarê û çı rol list wek helbestvaneki rapervan û dımokratıki şoreşger. Wı bılımeti bı zımaneki geli sade berhemên xwe dınvısand jı hemû çınên gelra, ta hemû têbıghının û pıranıya gel nıgara êşên xwe têda dıdıtım, lewra xwendevanan helbestên hozanê xwe lıberkırmıne û lıberdıkım û em karım bêjım ku Cigerxwin hunermendê

(26)— *Bınêr Hawar*, hej. 10, 1932, rûp. 3.

(27)— *Bınêr Hawar*, hej. 21, 1933, rûp. 2.

(28)— *Jı xwendevanên rêzdarra aşkereye ku Cigerxwin çiroknıvıse jı, emê lı dawıya vê bendê berhemên çapkırı û destnıvısen rehmeti nışan bıdın.*

(29)— *Hawar*, hej. 31, 1941, rûp. 6.

(30)— *Bınêr Hawar*, hej. 22, 1933, rûp. 1-3.

(31)— *Dı lêgerına doktorada dı rûpelên 81-88 da me lıser wê pırsê bı zımanê rûssi nıvısiye, nıha ew jı amadeye bo weşandınê bı kurdi.*

peyva şoreşgeriye dî literatûra kurdida; Cigerxwin janîra liriki - pöblisisti damezrand dî literatûra me kurdanda.

Lê Hawarê çî lî Cigerxwin veğerand?

Kovara Hawarê hûnek rûpelên diroka çanda me geş kîrî, berhemên pöblisistan û helbestvanan bî gel nasandî û paşê pîr jî wana çihên mezîna dîgîrîna dî mêtîjîya edebiyata kurdida, eğer Hawar û organên dîna Bedîrxaniyan /Ronahi, Roja Nû û Stêr/ derneketana mîrovê karîba ewqas behredar bînasîna? —Bê guman na, ne dîr bû me tî kes jî nasnekîra û dî vê babetêda mamostê me yê rehmetî profesor Qanatê Kurdo rast nivîsiye: "Eğer ew kovar tunebana, nehatîna çapkîrîmê, şîr û helbestên Cigerxwin jî qet çap nedîbûn û xelqê kurd pê nedîhesîya ku lî nav wîda hozan û şayîrên mezîna hene, ku yek jî wana Cigerxwîne" (32). Em karîna hîna bêjîna ku Cigerxwin bextewartîr bû jî helbestvan û nivîsevanên Hawarê, jî ber ew berdeyam bû lîser dîjwartîrîna rê û tî caran sparde nebû beramber her çûre êş û azara û şopeke mezîna hêşt jî hevdemên xwera û jî nêweyên dîwarojîra.

BERHEMÊN HELBESTVANÊ MEZIN CIGERXWÎN

- 1— Diwana Yekan, Şam, 1945.
- 2— Cim û Gulperi, (Çîrok), 1947.
- 3— Sewra Azadî, Diwana 2, 1954.
- 4— Reşoyê Darê, (Çîrok), 1956.
- 5— Gotmê Pêşîya (pend), 1956.
- 6— Awa û Destûra Zîmanê Kurdi, Bexda, 1961.
- 7— Ferhenga Kurdi, 1, Bexda, 1962.
- 8— Ferhenga Kurdi, 2, Bexda, 1962.
- 9— Kîme Ez, Diwana 3, Beyrût, 1973.
- 10— Mîdîya û Salar, (Çîrok), Beyrût, 1973.
- 11— Ronak, Diwana 4, Stokholm, 1980.
- 12— Zend-Avîsta, Diwana 5, Stokholm, 1981.
- 13— Şefağ, Diwana 6, Stokholm, 1982.
- 14— Hêvî, Diwana 7, Stokholm, 1983.
- 15— Tarîxa Kurdistan 1, Stokholm, 1985.

DESTNIVÎSÊN SEYDAYÊ MEZIN CIGERXWÎN

Lîser daxweza me bîrayê rêzdar Azad Cigerxwin roja 27.12.1985 namak jî mera şand û bernavên van destnivîsan têda bûn:

- 1— Diwana 8.
- 2— Diwana 9.
- 3— Tarîxa Kurdistan, bergên 2, 3, 4.
- 4— Awa û Destûra Zîmanê Kurdi, (nûkîriye).
- 5— Ferhenga Kurmancî, bergên 1, 2. (nûkîriye).
- 6— Folklorîa Kurdi, bergên 1, 2, 3.
- 7— Çîroka Jîndariya Mîna, berfên 1, 2, 3.
- 8— Hozan û Navdarên Kurdistan.
- 9— Şerha Diwana Cîzîrî.
- 10— Şerha Dîbaca Xanî.
- 11— Hespên Rîstvanên Kurdistanê.
- 12— Gotmên Pêşîyan, bergên 1, 2. (nûkîriye).
- 13— Hesenê Mûsê, (Çîrok).

(32)— Qanatê Kurdo, pêşgotîna "Zend-Avîsta" Cigerxwin, Diwana 5'a, rûp. 12.

- 14- Kuştina Xorteki Îrani Lı Berlinê (wergerandin).
- 15- Kurd, Minorski, (wergerandin).
- 16- Dewleta Mehabad, (wergerandin).
- 17- Tarixa Mala Şedad, (wergerandin).
- 18- Tarixa Kurda Lı Yemenê, (wergerandin).
- 19- Kurd û Kurdistan, Nikitin, (wergerandin).
- 20- Çiroka Şofê Kamyona Sor.
- 21- Çiroka Xecê û Siyamend.
- 22- Tarixa Şoreşa Kurdistanê Iraqê, (hatiye hmda kîrîn).
- 23- Rapora Mifetêşê Umûmî Lı Tirkîyê.

Em bî dilgermi spasi parêzer Azad Cigerxwin dîkîn, ku em şad kîrîn bî hebûna vê gencina nîrxîn; bê guman ewê rojê jî çapê bî derkevî.

JI KURDISTANÊ RA "TIRKÎYA BI VIDEO"

Nivîs ji RÎYA AZADÎ (hej. 99) hatiye wergerandin.

Wezirê Perwerdegari ya Milli ya rejîma kolonyalist-faşîst M. Emîroxlû weha dibêje:

"Ji bo destpêkirina perwerdegariya bî video, haziriya me heye. Dî vê xebatê da emê vê heqê ewil bîdîm bajarên "doxû" yê. Wê kasetên videoyê zêtir bî Tirkî û Îngilîzî be."

Tîştêk balkêş e ne wisa? Heta niha tenê ji alî zordari, eşkence, çêkirina qereqol û qîşlan, sazîkirina girtigehan da dora yekem didan "doxû" yê, ango bî navê xwe ya rasti Kurdistan, ku kolonyalîstan nedixwest vi navi bîdîm serzar û zîmanê xwe. Dî Kurdistanê da iro jî bî hezaran cigêhên ciwarbûyîne bê dibîstan in. Bî sedhezaran zarok xwe-diyê imkanê çûndina dibîstanê û xwendîm û nivîsandîmê ninîm. Lî merkeza Diyarbekir jî, jî ber sedemên tunebûna dibîstan û mamostayan 26 hezar zarok nîkarî herîm dibîstana ewil. Îca niha çî bûye ku Baqan efendi pêşengîya perwerdegari ya bî video, him jî "bî Tirkî-Îngilîzî" dîde "şerqê?" Lî kîjan çiyayî gur mîr? Tu divê gelo siyaseta rejîma kolonyalist ya lî hember gelê

me guhuri!

Aşkeraye ku ne lî çiya û bajarên gur mîrîne ne jî siyaseta rejîma zordar lî hember gelê me guhuriye. Gelo wê rejîma kolonyalist van gotîmên xwe bî ci binî yan neyî; wê bîkarîbîm bî şandina çend videoyan jî navçê ra xwe bîewîqînin yan na, ev babetêk dî e; lê nasandina vê kiryarê û armanca wê ne zehmete. Ev jî parçeyek jî şerê ku dî Kurdistanê da tê ajotin e. Ev siyaseta, berdewama siyaseta helandina Kurdan e. Tevî dek û dolavên wan jî, heta iro ew Kurdên ku bî rîk nexwestme zîmanê xwe jî bir bîkî, belkî jî bî cazîba videoyê bîxapî!

Diyarkirina perwerdegari ya bî video ya "xasîma Tirkî û Îngilîzî" jî balkêş e. Wê bî Kurdi nîn be elbet; lewra Kurdi jî Kurdan ra qedexeyê. Jî van zîmanên biyani me Tirkî fêmkîr, ew zîmanê kolonyalîstan e, em mecbûr in hinbîbîm! Îca hûnê bêjî ev Îngilîzî jî kêderê derket? Ew jî zîmanê efendiyên me yê şirik, zîmanê Emrikaniyan e. Sîstema perwerdegariya me Emrikani; sinema me, televîzyona

me Emrikani; serokwezîrê me yê qîcîk jî malek Emrikani... Wextê rewş wisa be, divê zîmanê me jî Emrikani nîn be? Mezinên me baş fikirîne, bîla bîjî!

Eger hûn rastiyê bîxwazî, evya bî kêrî gelê kurd jî tê; eger mîrov hîni zîmanek bîbe, divê zîmanekî ku dî dîmê da hukmê wî hebe, zîmanê Îngilîzî hîni bîbe.

Dibe ku sibê, dî şunda ku Emrikani usulên eşkence hîni polês û MÎT'ên Tirkî bîkî, ew bî xwe vî kari pêk binî. Wê gavê jî zîmanê Îngilîzî wê bî kêrî gundiyên Kurdan bê; jîhev fêmkîrîn wê hêsa bîbe. Gava mîrovên me lêdanê bîxwî, wê dî şunda "eline saglık" da "long live America!" bî qîrîm..

Rejîma kolonyalist ya ku şaş maye 15 milyon Kurd dî kêderê ke, bî van kiryarên xwe roj bî roj ruswa dibe. Heta iro lî dijî gelê me perwerdegariya bî cop, bî lêdan, bî dardakîrîn û qîrkîrînê gelek rê hatî ceribandî, lê bî vê hawê tîştêk bî dest nexistî. Îca bîla carekî jî bî video bîceribînin...

özgürlük
yolu aylık siyasi dergi

Kurdistanê İzzet
Welatê
u jêkêrê Bunde
yekêrê

riya azadi

Tolan 1986
Sal 5
Hejmar 30 (34)
Ağust 1986
Vid 5
Sayr 30 (34)

Organa Komita Merkezî ya Partiya Sosyalist a Kurdistanê Tirkîyê

riya azadi

GIHA HEJMARA 100

Organa Partiya Sosyalist a Kurdistanê Tirkîyê, RIYA AZADI, di destpêka sala 1987 da giha 100 hejmarî. Ev riya ku hatiye stendin, bo kovareke mehi gelek dirêj e û hêja ye. Xasîma, bo kovareke ku bi destê şoreşgerên Kurd tê derxistin, himber ewqas zordestî û zulm û di rewşên giran da.

Hejmara pêşîn a Riya azadi, bi navê ÖZGÜRLÜK YOLU di hizêrana sala 1975 da derket. Wê bi mêrani, pîrsa Kurdan û Kurdistanê, zulm û zordestiya hêzên biyani li ser gelê me eşkere kir, riya xilasbûnê jî gel ra nişan da.

Riya Azadi jî zman û çanda Kurdi ra jî xizmetek hêja kir. Ji hejmarê heftan dest pê kir, bi Kurdi jî nivisand. Beşek jî rûpelên xwe kir para zman û çanda Kurdi.

Bona vê yekê em dixwazin, bi kurtî be jî li ser li ser Riya Azadi bisekinin, rol û xizmeta wê di tevgera welatparêz û şoreşger da çi ye, bidin ber çavan.

Xuyaye ku Riya Azadi organa partiyekê ye û beri hertîştî weşaneke siyasi ye. Wê jî hejmara pêşîn dest pê kir, pîrs û problemên gel û welat eşkere kir: Gelê me û welatê me çi hali da ye? Dezgeyê aborî û civakî li Kurdistanê bi çi rengî ye? Zordestî û kedxwariya biyaniyan li ser gelê me çawa pêk tê? Gelê Kurd çawa dikare xwe rizgar bike? Rê û olaxên, haletên têkoşinê çi ne?

Di Riya Azadi da gelek bendên dirêj derketin li ser van pîrsan. Ewana bi

awayekî zanîstî dan xuyakirin ku Kurd jî mîletek in. Xudan welat in, xudan zman, çand û dirokeke kevn in. Lê welatê me bi destê imperyalîstan û hevkarên wan û bi darê zorê hatiye parçekirin, gelê me ketiye bin destan. Biyanîyên ku welatê me dagirtine, hemû heyîyên me yên ser erdê û bin erdê dikişinin, dibin; gelê me xizan dikin. Serhildanên gelê me bi agir û şewatê dipelixinin, li ser me zulm û zordestiyek bê perwa dajon. Heya zmanê me qedexa dikin, cehd dikin diroka me veşêrin, çanda me wînda bikin.

Riya Azadi da xuyakirin ku, ew kedxwari û zordestiya biyaniyan li ser gelê me, kirin û pêwendiyên kolonyalî bi xwe ne. Zulm û zêrandina li ser Kurdan li kêr kolonîyan tê ditin.

Riya Azadi bi şîweyêke nu li pîrsa Kurdi nihêri. Bir û baweriyên sosyalîzma ilmi jî xwe ra kir rêber, di ronahiya wan da li bingeh û sedemên rewşa aborî û civakî geri, ew dan ber çavan. Wê, ne tenê zordestî û zêrandina biyaniyan, her usa jî, xirabî û kedxwariyên kevnepêrestên Kurd, ên şêx, axa û miran jî eşkere kir. Dost û dijminê gel jî hev cuda kirin. Daxwaz û mafê karker û cotkaran ra xudî derket. Bir û baweriyên sosyalîzmê bi xurtî belav kir. Bo hişyar kirin û rêz kirina xebatkaran xebiti. Da xuya kirin ku di şerê azadiyê da hêzên bingehin ev in. Bi yekîti û xebata wan

em dikarin zordestan ji welat bavên, Kurdistanê rızgar bîkin, zulm û zêrandinê ji bini paqîş bîkin, sazûmana sosyalistiyê, ango ya vekhevi û aşitiyê ava bîkin.

Riya Azadi da xuya kirin ku, bo şikandina bandûra biyaniyan li ser gelê Kurd, bo ava kirina civatek azad û dêmokrat (di gavê pêşin da) divê hêzên şoreşger û welatparêz di nav xwe da yekîti pêk binin (wek cepheyeke netewî), her usa ji hevaltî û piştgiriyeke xurt pêk binin bi gelên cînar ra, dest bîdin hev şer bîkin, da ku ew bîkarîbî zora imperyalî û kolonyalîyê, zora faşî û kevneperestiyê bînin.

Ev dengê nu bû, rêçek nu bû bo tevgera gelê me li Kurdistanê Tirkîyê. Dengê sosyalîstan bû, ya karker û gundiyan Kurdistanê bû. Ev deng di nav xwendekar û birewerên Kurd da, di nav karker, cotkar û zenatkarên Kurd da bi lez belav bû, rû û can girt.

Riya Azadi di warê zman, çand û dirokê da ji bi xurtî şerê dijmin kir û ji gelê me ra xizmetek hêja pêk ani.

Sazûmana zordest bi salan rê ne da ku zmanê Kurdi bê nivisandin, kitêb û rojnameyên Kurdi çap bin. Merivên ku xwendin û nivisandin Kurdi dizanî bûn qasî tiliyan du destan bûn. Sazûmana zordest propagandeyê xurt ajotî bû û kirî bû serê gelek kesan ku Kurdi ne zman e, dirokek Kurdan ji tune.

Di salên 1960'i da 3-4 hew kitêb derketî bûn li ser zman û diroka Kurdi. Wek Brîna Reş (Musa Anter), Elifba (M. Emin Bozarslan), Mem û Zîn, Şerefname (bi wergera M. Emin Bozarslan), Gramera Kurdi (Kemal Badîllî). Ew xebatên hêja bûn.

Riya Azadi ji sala 1975, hejmarê 7'an dest pê kir bi Kurdi nivisand, gelek efrandinên nivîskarên Kurd yê berê û nu xiste ber çavan. Di weşanên Riya Azadi da kitêb derketin li ser dirok, zman û edeba Kurdi.

Di Riya Azadi û Roja Welat da gelek bend derketin li ser hozanên me yê bi nav û deng Eli Herîrî, Melayê Cizîrî, Feqiyê Teyran, Ehmedê Xanî, Cigerxwin û yê din. Efrandinên Erebb Şemo, Qanatê Kurdo, Heciyê Cîndî, Eminê Evdal, Îsmailê Dûko, Eskerê

Boyik, Tevfiq Wehbi û yê gelekên din di rûpelên Riya Azadi da ci girtin.

Weşanxana Riya Azadi ew kitêbên jêrin çap kirin:

* Kurd (Kürtler), B. Nikitin (bi Tirkî)

* Rêzman, (Kamran Bedîrxan)

* Şivanê Kurd, Erebb Şemo (Kurdi û Tirkî)

* Memê Alan, R. Lescot, (Kurdi û Tirkî)

* Kulilkên Çiya, Eskerê Boyik (Kurdi û Tirkî)

* Gora Dîtinên Gerokên Ewrûpi, Kurd û Kurdistan (Tirkî)

* Pîrsa Netewî û Li Rojhilat (Kurdistanê) Fêodali û Eşîrî, Kemal Burkay (Tirkî)

* Kurdistan Çawa Bû Koloni û Serhildanên Kurdan, Kemal Burkay (Tirkî)

* Li Kurdistanê Tirkîyê Sazûmana Aborî û Civakî, A. Taş (Tirkî)

Bi vi awayî, di pûçkirina propagandeyê dijmin li ser Kurden Tirkîyê da para Riya Azadi parekî gelek granbuha ye. Di saya vê xebatê da bi hezaran xort û xebatkarên Kurd hîni xwendin û nivisandin zmanê xwe bûn, derheqa dirok û çanda xwe da hesiyan.

Ew xebat di bin êrişê dijmin da hat nişandan. Hukma zordest a Tirkîyê gelek cehd kir ku rê li çap kirin û belav kirina Riya Azadi û kitêbên wê bigre. Piştî sala 1979 ji ew bi tevayî qedexe kir. Riya Azadi piştî du sal û nivan, vê carê bi navê xwe yê Kurdi û bi şikleki nu derket. Îro bi tevayî gîha 100 hejmarî.

Ev bûyereke girîng e, ne tenê bo Partiya Sosyalîst a Kurdistanê Tirkîyê (PSKT), her usa ji bo hamû hêzên şoreşger û pêşverûyan welatê me.

Em xebatkarên ROJA NÛ, ji serketina RÎYA AZADÎ dîlşa dibin, jê ra hin jiyaneke dirêj û kar û xebatên xurt dixwazin.

Riya Azadi, îro ji di vê rê da bê westan şerê xwe dimeşîne. Rê dirêj e, berjêr û berjor e. Lê carê ronahi pêketiyê, bir û baweriyên şoreşgerî di nav karker û xebatkarên Kurdistanê da bîngeh girtiye, bejn û bal daye.

Şik tune ku, zû an dereng emê welatê xwe rızgar bîkin, civateke azad û pêşketî ava bîkin. □

EHMEDÊ XANÎ

(1652–1707)

A. NÛBAR

Ehmedê Xani, di nav hozanên edebiyata kurdi ya klasîkî da, navê herî mezin û bî rûmet e. Wi bi efrandinên xwe yê giranbîha, edebiyata kurdi ya nivisandî dewlemend û bilind kirîye. Esera wi ya manzûm "Mem û Zîn" di edebiyata kurdi da ciyê sereke digre. Bi vê esera xwe, Ehmedê Xani daye xuyakirîna ku zîmanê kurdi jî zîmanekî mezin e û bi vî zîmanê jî şakar (şaeser) dikarin bîna nivisandin. Mem û Zîn'a wi bi xwe, iro bêgotîna wek şakar tê qebûlkirîna. Ew jî bo gelê kurd bûye çavkaniyeye netewî.

Mîrov dikare bêşik bibêje, ku kêma şair û hozan hene ku wek Ehmedê Xani di nav gelê xwe da hatîna naskirîna û hezkirîna. Nav û dengê Ehmedê Xani, xwe gihandiye dervayî Kurdistanê jî. Lêger û dirokzanên biyani qîmetê gelek bilind dane Ehmedê Xani û Mem û Zîn'a wi. Wek nîmûne em li vî ci bîna gotîna antropolog, etnograf û rohilatnasê rûsî Bazil Nikitin: "Hemû ev şairên han (Melayê Ciziri, Feqiyê Teyran, Melayê Batê-AN) zeminê derketîna hunermendê ku em dikarin wek "Firdewsiyê Kurd" bi nav bikin, hazîrkirîna. Dema me behsa amadekirîna hestê netewî yê kurdi kirîbû, me navê Ehmedê Xani bi biranîbû, em vî wêfê han li wî layîq dibînin, jî ber ku pêvajoya (process) amadekirîna ruhê netewî, ciyê xwe yê rastîna; bi şirovekirîna helbestî ya bedew, di esera wî da ditiye."

JİYANA EHMEDÊ XANÎ

Ehmedê Xani di sala 1652'an da li dorhêla Hekariya (Colemêrgê) hatiye dinê, di sala 1707'an da li Bazidê mirîye. Di derbarî jiyana wî da agahdarîyên gelekî fire tunene. Lê wi bi xwe nivîsiye ku ew di sala 1061'ê hîcrî da (1652 miladî) jî diya xwe bûye û 44 salî bûye Mem û Zîn qedandiye û di 1094'ê hîcrî (1685 miladî) da Nûbar nivîsiye.

Ehmedê Xani, qala jiyana xwe ya şexsî nekiriye lê jiyana gelê kurd ya sedsalên navîn, pêwendiyên siyasi, aborî, civakî û çandî, bi hostatî li ber çavan raxistiye. Eserên wî, jî me ra wisa diyar dikin ku Xani miroveki ronakbîr, xwendiyê kultureke helbestê ya bilind, alim û zanayekî dîrbin bûye.

Berî Ehmedê Xani, hozanên wek Eli Herîrî, Mela Ehmedê Batê, Melayê Cizirî, Feqiyê Teyran nîmûneyên edebiyata kurdi dabûn û li Kurdistanê baş dihatîna naskirîna. Lê edebiyata kurdi, bi derketîna Ehmedê Xani ra xwe gihandiye tanga here bilind.

Xani, xwendîna xwe ya dinî li Cizirê girtiye. Paşê çûye Bazidê û li wir medreseke vekirîye û bûye dersdarê vê medresê. Piştî mirîna wî, şagirtê wî Îsmailê Beyazidî şûna wî girtiye. Ehmedê Xani li nêzîkî vê medresê hatiye binaxkirîna. Jî sedsalan vîrda, gelê me mezêlê Eh-

CIZÎRE – Wek pîraniya helbestvanên kurdi yê nêvîn, E. Xani ji xwendina xwe ya dini li vir girtibû.

medê Xani wek ziyaretgeh qebûl kiriye.

nalism i Mem û Zin av Ehmed-i Xani, Stockholm 1985, rûp. 13).

BERHEMÊN EHMEDE XANI

Hozanê mezûn Ehmedê Xani, 3 berhem li dû xwe hiştine. Wi di hemû nivîsên xwe da pêşîngî kiriye. Ferhengoka kurdi ya pêşîn wi amade kiriye, bi navê NÛBAR (*yan ji Nûbara Bîçûkan*). Disan yekemîn car wi destaneke kurdi ya zargotîni - çirokdestana Memê Alan-bî ramanên hevçaxî veçêkiriye; bi motivên siyasi, çandî û netewî xemilandiye û ew tevî edebiyata kurdi ya nivîsandi kiriye. Wi navê vê esera xwe daniye Mem û Zin. Berhemeke wi ya din jî *Eqîda Îmanê ye, ku jî helbestên dini pêk tê.*

Mîr Celadet Bedîrxan (bi imza Herekol Azizan) di kovara Hawarê da (*Bnr. Klasikên me, Hawar hejmar 33*) nivîsiye ku Ehmedê Xani, pirtûkek li ser coğrafyayê nivîsiye. Heta niha ev pirtûk derneketiye meydanê. "Lê eger wi li ser coğrafya û astronomiyê pirtûkek nenivîsandibe jî, dema ku mirov Mem û Zin'ê dixwîne têdîgihê ku ew di van babetan da jî gelekî zana bûye." (*Ferhad Shakely, Kurdisk natio-*

NÛBAR

NÛBAR Ferhengoka kurdi ya yekemîn e. Xani 33 salî bûye dema ev pirtûka dersê nivîsiye. Nûbar jî 14 beşan pêk tê. Nivîskar di destpêka her beşê da, li ser jiyandî, ditim, bir û baweriyên xwe; şîret û pêşniyazên xwe dinivîse û dîra bi hostatiyeke pedagojîk, bi şêweyekî manzûm (helbestki) peyvên erebî-kurdi, kurdi-erebî li pey hev rêz dike.

Ehmedê Xani, di destpêka Nûbarê da dibêje ka wi çima ev pirtûk hewce ditiye û nivîsandiye:

*Ne jî bo sahib rewacan
Belki jî bo biçûkê Kurmancan*

*Weki jî Qur'anê xilas bin
Lazim e li sewadê çavnas bin*

Ev çend sed-sal in, ku Nûbar li Kurdistanê, di xwendina medresa dini da wek pirtûka dersê tê xwendin. 25-30 sal berî niha, pîraniya

zarokên kurd, Nûbar dıxwendın û gelek caran jiber dıkirin. Lê niha, ji ber ku şûna xwendina medresa dini, xwendina bî zımanên resmi yê welatên kolonyalist girtiye, êdi Nûbar wek berê geleki nayê xwendin. Lî gel zordestiya kolonyalist û nijadperest; nıvisandina wê bî tipên erebi, sedemeki dın yê nexwendin û naskirina Nûbarê ye. Nûbar cara yekemin isal bî tipên latini û erebi bî hevra, lî Stokholmê ji aliyê weşanên Roja Nû va hatiye çapkırin.

MEM Û ZIN

Dı vê berhema xwe da, Ehmedê Xani, wek ronakbireki mezin ê sedsala xwe, gelş û dijwariyên civata kurd, daxwaza gelê kurd ji bo jiyaneke çêtir, bî hostati aniye zıman. Parvebûna Kurdistanê dı navbera dewleta Romê (Osmani) û dewleta Safavi (Farsi) da; bmehevkirin û neyekbûna eşirên kurdan ku her yeki ji aliyê lî cem van dewletan ci dıgrın û wek hêzên tampon lî hember hev şerdıkn; tunebûna mireki kurdan, hemû ev gelş û kêmasiyên han dı dilê Xani da bûne derd. Lî gor baweriya wi, eger kurd bîbın yek û padşaki wan hebe, wê çaxê gelê kurd wê ji bındestiyê rızgar be, xwendin, nıvisandin, ilm û huner wê pêşkeve.

.....
Kurmanç ne pır dı bêkema l in
Emma yetim û bê mecal in,

Filcumle ne cahıl û nezan in
Belki sefil û bê xudan in.

Ger dê hebûya me ji Xudane k
'Alî-keremek, letifedane k,

'İlm û huner û kemal û iz'an
Şı'r û xezel û kitab û diwan,

Ev cıns bîbûya lı ba wi me'mûl
Ev neqd bîbûya lı ba wi meqbûl,

Mın dê 'elema kela mê mewzûn
'Alî bıkıra lı banê gerdûn

Binavê ruhê Melê Cıziri
Pê hej bıkıra 'Eli Heriri

Keyfek we bıda Feqihê Teyran
Hetta bı ebed bımayi heyran.

.....

Herçend Mem û Zin destan-çirokeke evini (eşq) be ji, lê Ehmedê Xani ew kırıye behane ji bo ku fikir û ramana xwe, daxwaz û pêşniyazên xwe bî vê esera edebi dı nav gelê Kurdistanê da belav bıke. Û kırıye. Ev 300 sal in ku gelê me ji Ehmedê Xani û berhemên wi hez dıke.

Da xelık nebêjıtın ku: "Ekrad
Bê me'rifet in, hê esl û binyad

Enwa'e milet xudan kitêb in,
Kurmanç tenê dı bı hisêb in"

İro kes nıkare bîbêje "Ekrad" (Kurd) bê me'rifet û bê binyad in. Dı dirok û edebiyata kurdi da, berhemên E.Xani bî xwe ji bûne çavkaniya serbılandi û serfıraziyê. Gelê me, wê vi hozan û welatperwerê xwe yê mezin tucar jıbir neke.

Mem û Zin heta niha gelek caran hatiye çapkırin. Lê mıxabın ku kêm hatiye wergerandin ser zımanên biyani.

Mem û Zin cara yekemin dı sala 1917'an û 1919'an da lı İstenbolê bı pêşgotına Hemze hatiye çapkırin. Her ew çap dı sala 1947'an da lı Helebê û 1954 - 1958'an da (du caran) lı Hewlêrê bı pêşgotına Giwi Mukriyani û disan dı 1962'an da ji aliyê Kurdologa Sovyeti M.B Rûdenko hatiye çapkırin. Rûdenko bı xwe û profesor Qanatê Kurdo ji vê çapê ra pêşgotın nıvisine. Çapeke dın ji ji aliyê M.E.Bozarıslan dı sala 1968'an da lı İstenbolê hatiye çapkırin.

ÇAVKANİYÊN VÊ NIVİSÊ:

- 1) Herekol Azizan, *Klasikên Me, Hawar*, hej. 33
- 2) Qanatê Kurdo, *Tarixa Edebiyata Kurdi, Stokholm*, 1983
- 3) Kemal Burkay, *Kürdistanın Sömürgeleştirilmesi ve Kürt Ulusal Hareketleri*, 1978
- 4) Bazil Nikitin, *Kürtler*, çap 2, 1986
- 5) Ferhad Shakely, *Kurdisk nationalism i Mem û Zin av Ehmed-i Xani*.
- 6) Ehmedê Xani, *Nûbar, Stokholm*, 1986
- 7) Ehmedê Xani, *Mem û Zin (wergera M.E. Bozarıslan)*, İstenbol, 1975

WERIN

Ne ez, ne tu dîmini
 rûberê vi dînyayê.
 Dehcaran
 dîkare bîkuje
 atom û notronên wan,
 Ewana ku,
 bî zîkên têr,
 bî rûçîkên zer
 ser zêran rûniştine
 û xwina sor ketine çavan
 dijwar nine
 dest bavêjine
 bîşkokê fuzan,
 û alemê wînda bîkîn
 yekcar
 nişkêvan
 dîvê ez û tu,
 em û hun rawestîn
 ku teb nebe hêlûn
 lî ser jin û mîndal
 pez û mîrişkên me,
 gulê baxçan
 neqelîn, jî kokê va
 Ewrên reş û gewr,
 alavên sor û zer
 mîrmê neynîn,
 zarok stû xwar nebîn...
 Werin,
 em mecal nedîn
 destê pîrşîng û kruzan
 jî erd û ezman bîqetînin,
 tîrs-xof,
 tatêl û girinê
 jî dîlan derxînin
 ku,
 pêşkevîn
 ber bî stêrka sor
 cîmaet serbest
 gel hev serfiraz bîjin.

VAZGAL

DENGBÊJ KEREM Û MEXSÛD BEG

M. ARARAT

Ez carekê ji Wanê tēm. Bî serê resullilah xeleti tune, mîn çî ditiye, ewê dibêjim, şairim. Ha lî vira makine were, ez sıwar bım, tune. Dera hanê makine, tune. Ez mam peya. Kuro mın go, wallahi ez ji dev behrê tēm, tebayiyê behrê wê mın bıxwın. Ez işev herme vi gundi, sıbê rabım herım. Wexta bêderan e Hinek kuleş dıxşınım, hınek bêdera dıkın, hınek zeviya dıxşınım. Ez çûm, mın pırskir: "O da Mexsûd Begê kijane?", yeki go: "Eva hanê". Ez çûme odê, mın deri vekır, kes tune. Belê, hema ji vi serê diwêr hetani ber deri bar lêxistine, dane serhev. Kulavê xwe ji hema usa pêçayi dane ber diwêr heta wi seri. Ode vala ye, kes odê da tune. Mın ji kulavek bır-çû lî pışt bara, balgiki xaliçe tiji giha da ber pala xwe. Kula mın ji hema cıxare ye, çay e. Ha wexteki yek were, tune. Ha niha yek were, tune... Wexteki mın nihêri dengê derê odê hat. Mın dı qula bara da nihêri, yek kete hundır. Haaa eva Mexsûd Bege reisê gund, xweyi yê zeviya... Serê pêxember, ah eva bendekiya wi ye, guhandira wi erdêra dıkışe, lê hay ji mın nine. Serkek tiji tıtuna pûpikiri ye, dıkışine, bastoni lî mıl da ye. Mın nihêri ber bara da tê - dıçe, ez ji pışt bara da me. Çû - hat, çû - hat, bastonê xwe da ber netika xwe, paşıya xwe ji ber xwe avit, go ring. "Hey" go "mın devê kevaniyê g.... Kiftê pati" go "evê kiftê ez dırandım". Deng tê mın. Mın go, herge fışeka xwe teze kır, ezê deng lê kım. Mın dı, çû - hat, yeka dın ji kır, ew hê dı ser wi ra bû, mın go:

—ohooo!

—Qureder, oro ew kiye?

—Ez im da!

—Oro, tu kiye?

—Ez im.

—Kuro, tu lî ku yi?

Mın go:

—Ez pışt bara da nexweş im

—Kuro -go xwe-xwe- ev kurê kerê kiye, ketiye pışt barê mın?

Serê pêxember, wexta nêzik bû, ez ditım, devê wi ricifi go:

—Ahaylaaa, kurê mın mırı, eva ji Kerem e hatiye. Eva kurê kerê ji ku ra hat. Kerem?

Mın go:

—Ha!

—Silameti?

—Ez silamet im, tu ji silameti?

—Kerem tu bî xwêdê, te herdu ji bihistın?

Mın go:

—Welle, yek sak e

Yek mak e

Kerem dıha terkê ji te nake

Dêla xwe zaf ba meke

—Kerem ez qurbana te me, lawo orta mın-te, xwedê-pêxember, mın nede teyiba, ku bêdera mın derket, ezê deh debo nan bıdime te.

Serê tirê pênc debo, dıke deh deboyan. Ê... mın go: "mala te ava be, t a bî xêr ji heye, ya bê xêr ji heye."

Kulavê xwe, fersê xwe raxıst, me ra hındik (Şamık -R.N) şerjê kır, xwedê kêmasiya tirê nede ha. Me goşt û birincê xwe xwar. Ez wê şevê cem Mexsûd Begê bûm mêvan, sibetirê rabûm, mın go: "Ez kingê werım?"

—Roja dehan.

Ez rê ketım, hatme malê, mın go:

—Made bir

Sınika pır

Xwe têxe tir

Go:

—Çıma?

Mın go:

—Yeki du t kırıne, têran bıdırû, ezê herme deynê t ê.

Ew ji şa bû. Dan û stendineka karê ye, çıma şa nebe.

Heyşt rojên mın serast bûn, mane du roj, ez rabûme çûm. Mın lî perê gend bihist, dengê def û zırnê tê. Mın ji zara pırs kır:

—Kuro çı heye çı tune ye?

Gotın:

—Welle, dewata Eziza Mexsûd Begê ye, axeler gı tiji odê ne.

"Ê" mın go "baş e da, t a bî çeşel ha." Mın têra xwe dani sıvderê, çûme odê, mın go:

—Selamın - aleykum, geli axelera!

Gotın:

—Aleykum - selam Kerem efendi.

Mın nihêri axelerê Wanê gışt hatine; Kinyas Begê Brûki, Ebûbekirê Gıravi ye...

—Merheba

—Merheba

Gışta kêfxweşi dan mın. Mexsûd Beg ji lı jorê rûniştiye. Destê xwe daye ber çavê xwe:

—Oro, ew kiye, oro, ew kiye?

Kinyas go:

—Tu nabini, berf bariye, tu dûmane. Kere-mê dengbêj e hatiye.

—Hay-la, -go xwe-xwe- kurê mın mırî, he... Kurê mın mırî... Eva kurê kerê ji ku ra hat...Kerem ?

—Ha !

—Sılameti ?

Mın go:

—Bıla tu sılamet bi, ez sılamet im.

—Kuro, dirêj meke Kerem ! Emanetê te hazır e, dawet gi dıvire, tu bistire.

Niha, mın du balgi dane serhev, rûniştîme, qırçini bı kılama xıstiye, dıstirê. Lê heyi carna deftera wi ji dınhêrım. Mın geleki stra, nihêri Mexsûd Beg rabû, destmala xwe dani, bı perê wi wexti pêncsed panot avit, go:

Kinyas Beg ! Keremê mın ê here Wanê, xerçlıxa wi tune..

Kinyas go:

—Kuro, Kerem tê mala me, em gi razi dı-kın. Te tu emrê xwe da pêncsed panot nedı-da, tu iro çıma ha merd büyi ? Orta te - Ke-rem da işek heye...

Mexsûd Begê go:

—Na... Qurbana kurê xwe me, Kerem bı aqıl be ha, te dıxapine, emanetê te hazıre.

Gışta pere avıtın, ani kire destê mın, pêra ji destê mın dıquncırine:

—Kerem tu razi yi?

Mın go:

—Tu pezê xwe, eraziyê xwe ji bıdi mın, ber çavê mın nagire. Ez bona emanetê xwe hatıme.

—Kuro, dirêj meke, behsa wıra meke, e-manetê kurê mın hazıre. Bıla ew qıza mın sı-war kın, ezê bıdım.

Pey ! Kuro mın fehm kır, ewê rabe bûkê der-xe, paşê ji nade da... Ez çûme sıvderê, mın solê wi dani, go:

—Mexsûd Beg ! Ji derva gazi te dıkın.

—Oro ki ye ?

Mın go:

—Meriv gazi te dıkın.

—Kuro, de rûnê ezê werım.

Mın go:

—Wellahi gazi te dıkın, tê weri, yan ji bê-jım ?

Mın di go:

—Kinyas Beg, izna mın bıdın, evi bina mın teng kırıye. Ez çawa kım, eva hatiye mala mın, dernakeve..

Kinyas go:

—Q..... te heye, meçe..

Hate sıvderê, mın têr bılınd kır. Mın di go:

—Kuro, eva çıye?

"Pey.." mın go:

—Têra sor

Du t... dıkır bore - bor

Ka nanê Keremê Kor (1)

Wê here Giresor

—Kuro Kerem ! Tu kurê meriya ni, aqıl be Kerem ! Ezê niha pênc deboya bıdıme te, bıla pênc debo ji bısekıne ser bêdereka dın.

Mın go:

—Kuro, te du t... kırme!

—Kuro, were mebêje Kerem ! Mexe qele-balıxi, meçe odê, cımaetê ra mebêje, ezê bı-dım.

Ez xwe kaşı odê dıkım, ew mın kaşı der-va dıke. Ez ji mıhkem dıkım, ku genimê xwe bıstınım. Xwedê ser kesi da neyne, belayetek e.. Em çûne ber bêderê, navê kurê wi Dew-rêş e. Niha, bıla meriv bı esıl be, aqıl be, çı dıbe, kurê kê dıbe, bıla bıbe..

Selam-aleykum

—Aleykum-selam.

Kurê wi destê xwe da mın. Qutiya xwe da mın, me cıxarek pêça. Mın di bavê wi go:

—Kuro, ca wi têrê bine, deh debo nan (genım) bıde êtim, bıla here !

Kurê wi go:

—Bavo, eva nanê çıye, tu dıdı Kerem?

—Kurê kerê, mın lı Wanê pere jê deyn kırıne.

—Ê..., pekê, hema qe kes tune bû, tu jê deynki, te ji Kerem deyn kırıye? Wırda işek heye. Kerem rast bêje, wele ezê nan bıdıme, nebêje ez nan nadımê.

"Ça" go Mexsûd Begê:

—Ez nanê xwe bıdıme, bêje ji ?

—Ê..., welle ez nadım...

Mın go:

—Welle, Dewrêş efendi, xwedê tu belaya-ta ser kesi da neyne. Wê rojê belayetek ser bavê te da hatiye, du t... kırıye;

Yek sak e

Yek mak e

Kerem terkê jê nake

Ê niha têrê dagire

Bavê te yê xwe ragire

Erê bavo tê bıdi ?

Mın devê kevaniyê g....

Kiftê pati
Eva ji pişt barê me da rati
Me têr dagirt
Beg xwe ragirt.

Mexsûd Beg go:

—Kuro, Dewrêş ?

—Ha !

—Kurê kerê, gê bine, nanê wi bavê ser piştê, bila here... Devê viya nasekine, evê were odê da bêje..

Kurê wi go:

—Ê, welle Kerem were odê da bêje, ezê bîdîm, nebêie. ez nadîm.

—Ça ? Kurê kerê ez nanê xwe bîdîm bêje ji ?

Kurê wi go:

—Ê.., kopek, tu sîbî dîki, nivro dîki, qe lî derdorê xwe nanhêri!

—Ê, kurê kerê, mîn haj jî çî hebû, mîn çî zanbû!

Niha kurê wi dibê were bêje, mîn kaşî odê dîke, ew jî dî çakêtê mîn da darda bûye, nahêle. Lê ez xwe ber bî gede dîdîm... Kurê wi derê odê vekîr, go:

—Kînyas Beg ?

—Çiye ?

—Zani çî heye ?

—Çî heye ?

—Wê rojê bavê mîn du t kîrîne. Kerem pê hesiyaye, niha deh debo nan jê distîne...

Bû pîrçîni, cîmaet ser piştê ketiye, dîkên. Mexsûd Beg şîkîr jî vê rojê ra dest - piyê te hatîne ber te... Mîn têr barkîr, xwedê va e-yane, temami darkîr. Mîn xatîrê xwe jî gîştî xwest, mîn go:

—Mexsûd Beg, xatîrê te!

—He-he, he-he, mîn diya te g.... Mîn devê bavê te g.....

Mîn go:

—Maşallah, t....k, ka ki me diya kê g.. he? Ne te deh debo genîm da cîrma t... da!

Serê pêxember, niha jî ez herme Wanê, ez ku lî wîr bîm, nayê Wanê... Heta ku ez jî wîr neçîm, nayê wan derana... İca niha belayateke, ku hat ser meriya, zor e...

1) Dî şûna genîm da gotiye nan.

2) Çavekî Kerem perdeke spi kîşyaye ser, lema carna jî jê ra dibên "Keremê Kor".

DI WÊNEYAN DA : " Xezal Temoyan ", " Çiçeka Kurd ", " Herfa Pêşîn " .

NIGARÊN KURD DI NAVA EFRANDINÊN WÊNEKÊŞÊ DA

Gohar Fermanyan wekile-ke sîlsîleta wênevanên Ermenistana Sovyetê ye. Riya wê ya efrandariyê hela salên 20'an da destpê bûye, wi çaxi zêndinîgariya ermeniyaye sovêtiyê pêşda dîhat û dîgîşt. Bî komek hostên ermeni yên firçê yên bî nav û deng M. Saryan, E. Tadêrosyan, F. Terlemezyan, S. Agacanyan, S. Aramelyan, G. Giürçyan û yên mayin ra tevayî G. Fermanyanê ji keda xwe dikire nava xebata himdanina zêndinîgariya ermeniyaye sovêtiyê.

G. Fermanyan, ji wênekêşên ermeniyaye sereye pêşin bû, ku wan sala xwendina nexşingariyê, monûmentalistiyê dest ani. Ewê sala 1927'a Înstîtûta Leningradê ya bedewtiyê û tîknîkayê kuta kiriyê, ya ku serekvanê wê hos-

tê ûrisayî mezin K. Pêtrov-Votkin bû. Piştî destanina xwendina bîlind ew vedigere Êrêvanê û bî çalaki destbî efrandiyê dike. Wênekêşa ciwan aliyê hemû janrêd wênekêşiyê da hêza xwe cerband. Şureta wê xasma di janrêd wek dêmkişandinê (portre çekîrîn), girafîkayê, naturmortê kompozisyonên din berbiçav hate kîvêşê. Didemêd tebiyetê, gund û bajarên wêneyê ji ji guhdariya wênekêşê der nemane. Ewê di wê derecê da gelek efrandinên delal saz kirine. Lê dêmkişandin di nava efrandariya G. Fermanyanê da ciki berbiçav digre. Ewê dêmên wan merîva bî hostati kişandinê, yên ku bî quweta bazûyên xwe ber dezga deranin berdane, naz-nemet saz kirine, bûne saz kirên

jiyana teze, keda xwe kiriyê nava xebata pêşdabîrîn û gulvedana wêneyê meyi mezin.

G. Fermanyanê cêrgek nigarên kurdi ji saz kirine. Ewê, wek gelek wênevanên ermeni ên mayin, bî hîzkîrîn wêneyên dotên kurd kişandiye, ku di wan da kolorita meletiyê hatiye xweyîkîrîn. Piştî tesîqbûna diwana sovêtiyê, li Ermenistanê dergê xêr û xweşiyê usa ji li ber pareke civata kurd vebû. Di nava cerga van mecalên mezin da, ku ji aliyê Partiya Komunist û hukumeta komarê da dîhatine efrandin, bona saz kirina ocaxên kurdi yên kultur-ronakîyê, hîlanina nexwenditîyê di nav kurdan da pîrseke ferz bû. Bî vê temayê ra girêdayî wêneya G. Fermanyanê ya "Herfa Pêşîn" gelekî sembolîk e: Çend jinên kurdan di dersxanê da rûniştine, lê dersdara kurd a ciwan li ber texte wana hîni xwendin û nivîsandinê dike. Variyantên wêneyên mayin ji hene. Ji wan yek tê naskîrîn bî navê "Dotên Kurdan" (etud bona wêneyê "Herfa pêşîn"). Wênekêşê ew di sala 1955'a çekîriye.

Bî tema kurdi du efrandinên G. Fermanyan yên din ji: Demed (qef) "Çiçeka Kurd" (sala 1957'a) bî hewaskari têne mêzekîrîn.

Wênekêşa xweyîşuret çend dêmên dotên kurd yên mayin ji çekîrîne, ku niha di Fonda RSS Ermenistanêye bedewtiya û muzeya Lenîna-kanê da têne xweyîkîrîn.

PRISKÊ MIHOYÎ
(Jî Rojnama Riya Teze)

2400 SAL BERÊ

SERPÊHATIYA

KSENOFON

LI KURDISTAN

Werger: DILSOZ

Derheqa kok û bineciyê Kurdan gelek maqale, nûçe, lêgerin û pirtûk hene. Pîraniya van dokumentan ji ali nîvîskar, lêgerinvan û nûçevanên biyani hatine nîvisandin û sed heyf û mîxabîn, ku gelek jê nehatine wergerandin. Her çiqas çend pirtûk û maqale yê hêja hatibin wergerandin ji, pîraniya van materyalên giranbuha di arşiv û pirtûkxanên Tirk, Erebb, Faris û Ewropayîyan da ne. Ji bo zelalkirina diroka Kurdistanê hewcedariyek mezîn bi van dokumentan û wergerandina wan heye.

Ji pirtûkên ku hatine wergerandinê, yek jê ji klasika Ksenofon (bi zimanê Tirki) ya bi navê ANABASÎS —Vegera Deh Hezaran— e. Ev klasik ya heri kevntirîn e derheqa Kurd û Kurdistanê da. Di vê pirtûkê da, Ksenofon behsa serpêhatiya xwe û sefera Ecem dîke. Ev serpêhati dî navbera salên 401–400 (Berya Îsa) da derbas dibe. Ksenofon bi xwe di navbera salên 430–355'an da jiyaye. Di xortaniya xwe da li ber destê filozof Sokrates xwendiyê û bi eslê xwe Yewnani ye.

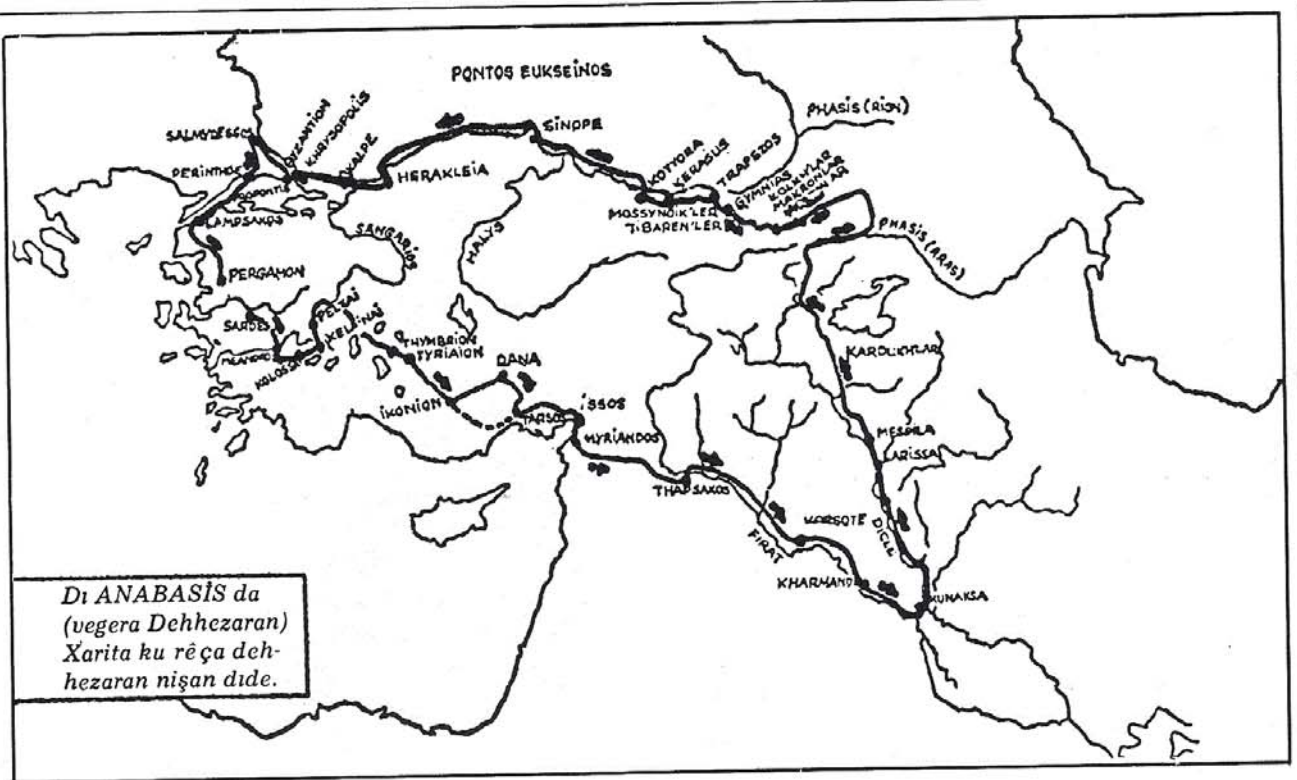
Piştî mirina Daryûs, kurê wi yê mezîn Artakserkses dibe qiralê Ecemistanê û li ser text rûdmê. Bîrayê Artakserkses Kuros ji vê bûyerê nerihet dibe û bi gelek awayan dijayetiya

xwe aşkera dîke. Qiral Artakserkses bi vê rewşê dihese û hanhanka Kuros dîde girtin ji bo ku wi bîkuje. Lê bi saya mehdervaniya diya xwe ji kuştinê tê azadkirin. Ser vê yekê, qiral, wi ji dora xwe dûr dîke û wek wali dîşîne Ene-dolê. Kuros dibe waliyê Isparta'yê, lê, kiriyara bîrayê wi li serê bandoreke mezîn peyda dîke û bi vê kinê ji Ispartayîyan, Yewnaniyan, Ece-man û gelek mîletên din, bi zora peran ordiyek dîcivine. Armanca vê seferê bîdestxistina textê Artakserkses e. Sefer ji Sardes'ê (Manisa) heta Kûnaksayê (Xana Îskenderiyê) ye. Lewra paytexta qiralê Ece-man li Kûnaksayê bû. Kuros kar û barê xwe temam dîke û bi ordiyêke mezîn dajo ser bîrayê xwe. Di şerê navbera Kuros û bîrayê wi da ordiya Kuros bîserdîkeve, lê mîxabîn, ji ber kuştina Kuros, ordi bê serî dimine û ji hev belav dîbin. Ji Ece-man hinek derbasi alî qiral dîbin, hinek jê dîrevin û dûra Yewnani bi serê xwe dîminin. Li ser vê yekê çend aqilmend û qumandarên ordiya Kuros li hev dîcivîn û bîyar dîdîn, ku bi ser welatê Kardûxan da (Kurdistan) bîgîhîjîm qerexê Behra Reş (Karadeniz) û ji wê da bîzvîrîm welatê xwe. Ji van aqilmend û qumandarên ordiya Yewnaniyan yek jê ji, Ksenofon bû.

Ksenofon bi aqilmendiya xwe di nava demek kurt da bala ordiyê û qumandaran dîkşîne û dibe fermanदार. Ji bo vegera welatê xwe nîkarîm paşva bîzvîrîm, lewra, leşkerê Ece-man li dû van in. Dimine rêyek, ku xwe bîgîhîjîm Behra Reş û ji wê da bîzvîrîm welatê xwe. Ew rê ji ji welatê Kardûxan (Kurdistan) derbas dibe. Li pêşiya Yewnaniyan çemê Dîclê hebû û çem tî buhurek nedîda wan. Ji ber vê yekê berê xwe dîdîn çiyayên Kardûxan.

Ksenofon serpêhatiya vegerê rojane nîvisîye û parçeyek ji pirtûkê, derheqa Kardûxan û nasandina wan e. Di destpêka parçe ya derheqa Kardûxan da, Ksenofon, wan weha dîde nasîkîrîm:

"...15. Hêsiran beyan kir, ku navçeyên Başûr li ser riya Welatê Babil û Mediyê ye, rê li rojhilat dîgîhîje Sûsayê û ciyê havingeha Qiral Ekbatanayê, ji wê da, ku ji çem bê derbasbûn rê dîgîhîje Ludiya û İyoniyê û ku li bakûr ji çiyayan bê derbasbûn mirov dîgîhîje welatê Kardûxan. 16. Dîgotîm, ku ev gelê han (Kardûx) li çiyayan ciwarbûyi ne, zor şervan in û bi qiral va girêdayî nînin. Hetta dîbêjîm, ku berê Qiral (qiralê Ece-man) carek 120 hezar leşker şandiye ser welatê Kardûxan, lê ji wan leş-

keran tı kes paşva nezviriye. Tevi vê yekê ji, Kardûx bî fermanarê deştê Satrap ra dı aşitiyê da bûne; dı navbera herdu welatan da pêwendî hebûye." (Anabasis –Vegera Deh Hezaran– Rûp. 108-109)

Dı vê agahdariya Ksenofon da baş tê aşkerakirin, ku Kurd (Kardûx) mîleteki serbixwe û bî tî dewleteki va girêdayî ninbûne. Ya dudûwa ji, ji 2400 sal vîrda, Kurd, lî ser axa xwe deman mane.

"2. Gava Yewnani gihîştîm çiyeki, ku kûrbûn û firehbûna Diclê tî buhurek nedîda û ji ber ku çiyayê Kardûx -ku pit raserî ava Diclê bû- mecal nedîda ku dı qerexên Diclê da bê meşandin, qumandaran bîryar dan weki dı ser çiyayan da bimeşîn. 3. Hêşiran ji wan ra gotîbûn, ku piştî ji çiyayên Kardûx derbasbîbîm ger bixwazîm dîkarîm ji çavkaniya Diclê ya Armaniayê (Ermenistan) derbasbîbîm, na eger bixwazîm ji lî dorê dîkarîm bîzvîrîm." (Rûp. 110-111)

Piştî tari bî erdê dîkeve, Yewnani bî redîkevin ji bo ku berya banga sibê bigihîjm çiya. Bî banga sibê ra digihîjm çiya. Dı rê da rasti gelek gundan tîn û Kardûx bî wan dîhîsîn.

"8. Ser vê yekê Kardûxan gundan terîkandî û tevi jî û zarokên xwe revîyan gazên bîlînd. Gelek xwarîmên ku bê stendî, hebû; dı malan da cûre cûre fîraqên tûnc hebû. Yewnaniyan yek ji wana nestendî, bî dû gundiyan ji neketî. Kardûx dijîmînen Qîral bûn, ji ber vê yekê, Yewnaniyan xwe bî Kardûxan xweş dî-

kîr, ku bî dostani ji welatê wan derbasbîbîm. 9. Lê herkes xwarîmên ku bî dest xîstîm, bî xwe ra bîrîm, lewra, xwarîm ji wan ra lazîm bû. Ger çîqas lî dû Kardûxan bang kîrîm ji, kesi bersiv neda û tî meyleke aşitiyê nişan nedan. 10. Gava ku Yewnaniyên dumahikê ji gihan gund, êdî tari bî erdê ketîbû; lewra rê wîsa teng bû, ku hîlkîşandin û daketîna çiya rojek kîşandîbû. Dı wê navberê da çend Kardûx yên ku lî hev çîvîyan, êrişî rêzên dawî kîrîm û çend leşkeran kuştîm, çend kesan ji bî kevir û tîran bîrîndar kîrîm. Hejmara wan ne gelek bû. 11. Eger hejmara wan (Kardûx) zêde bûya, dîbû ku pîraniya ordiyê bîhata kuştîm. Wê şevê Yewnaniyan lî gundan ordigeheke vekîrî vegîrtîm. (ji tîrsa Kardûxan) Kardûxan ji lî çiyayan ji agir çemberek çêkîrîm û bî wan agrîyan xeber dîdan hev. Bî zereqa tavê ra qumandar lî hev çîvîyan û bîryar dan, ku bî xwe ra herî tîştên pêwîst, dewarên bar yên herî baş bîbîm, yên mayînan lî wîr bîhêlîm û esîran serbest berdîm." (Rûp. 111-112)

"15. Dotîra rojê bagereke mezîn çêbû; digel vê yekê gere em berbî pêş bigîna; lewra, xwarîm kê m bû. Khîrisophos qumandariya pêşengan, Ksenofon ji ya dumahikê dîkîr. 16. Êrişek xurt bî ser wan da hate; ji ber ku çiyê wan teng bû, dijîmînen (Kardûx) ku ji nêzik va dabûn dû wan kevir û tîran lî wan dîbarandîm, gava ku Yewnaniyan dest bî êrişê dîkîrîm, mîxabîm tevgera wan gelek giran bû. Gava dijîmîn bî şîd êriş dîkîr, Ksenofon car bî car xeber dî-

şand pêş, ku bisekîm. 17. Khirisohhos, çî wext jê ra bigotana bisekîne, dîsekîni; lê ew roj dî şunda seknê da hanhanka dîlezand û emr lî yêndû xwe dîkîr, ku lî dî bîlezîmî." (Rûp. 112)

"Canfedayan (leşkerên Yewnani) dî rêyek dîzi da dîgîhîjîm buhurê. Khirisophos jî dîçe ba wan. Lê Ksenofon, ku tevi baran lî rîya canfedayan xweyîti dîke, gelek caran şer dîke (bî Kardûxan ra) û qewetek gîring wînda dîke. Bî dîjîmî ra bazarî çêdîbe." (Rûp. 114)

"Yewnani bî qêrîn êrîşê barbaran (Kardûx) dîkîm. Jî ber ku barbar hayedar nînbûn, jî ber yekê rê berdîndî û revîyan. Jî wana kêmkî kes mîrîm, lewra gelek mîrovên çalak bûn." (Rûp. 115)

"27. Carna jî, yêndî (leşkerên Yewnani) ku hîldîkîşîyan bîlîndîyîyan, dî vegera serejêr da jî barbaran gelek zîrar dîdîtin; lewra barbar wîsa pêşîvîk bûn, ku çîqas jî nêz va bîrevîyan jî, xelas dîbûn. Kardûxan jî tîrkevan û kuçkaniyê pêva tîştekek hîlînedîgîrtîm. 28. Jî tîrkevaniyê ra hosta bûn. Dirêjayîya kevanên wan qedere çar-pênc lîngan, ya tîrên wan jî qedere sê lîngan dirêjtîr bû. Bî lîngên xwe yêndî çepê pêlî jêra kevanê dîkîm, benê kevanê berbî xwe dîkîşîndîm û bî wê hawê tîran berdîndan. Tîrên wan, jî mertalan û zîrxan derbas dîbûn. Yewnaniyan tîrên ku Kardûxan davêtin wan, berhev dîkîm, qayîşek lî wan grêdîndan û wek harbe* dîxebîtîndîm. (rûp. 118)

Ordiya Yewnaniyan pîştî heft rojan dîgîhîjîm sinorê Ermenîstanê û hêja dîkîm bîna xwe bîdîm.

"Yewnani ew roj jî, lî gundên raserî deştî ku çemê Kentrites (Çemê Bota) seranser derbas dîbû, ordîgeheke vekîrî vegîrtîm; ew çem qedere 200 lîngan firehîya xwe hebû û Armenîyê jî welatê Kardûxan vedîqetîndî. Jî ber ku Yewnaniyan lî wê derê deştê dîtin kefxweş bûn û bîhna xwe dan. Çem jî çîyayê Kardûxan 6-7 stadîon (qonax) dîr bû. 2. Jî ber ku xwarînen Yewnaniyan hebû û jî ber felaketên ku dîtibûn bîbirdînanî, bî kêfxweşîyeke mezmî ordîgeheke vekîrî vegîrtîbûn. Lewra dî heft rojên, ku dî welatê Kardûxan da buhartîbûn, jî wan rojan tî rojek bê şer derbas nebûbû û felaketên ku hatîbû serê wan, jî yêndî Qîral û Tîssaphernes jî pîr zêdetîr bû. Êdî jî ezabên, ku jî Kardûxan kîşîndîbûn, xelas bûbûn; ev ramana xelasiyê wan rehet dîkîr û dîbû sedemê bê tîrs xewbîkîm."

Ksenofon û ordîya Yewnaniyan pîştî gelek çetmahî û belayan dîgîhîjîm welatê xwe. Dî vegerê da jî ordîya dehhezaran tenê du hezar kes dîfîltê. Ksenofon dî dawîya serpehatiya xwe da dirêjayîya rê û gelên ku naskîrîye weha dîde naskîrîm:

"25. (Welatê Qîral ya ku em jê derbasbûn, waliyên wan evana bûn: Lî Lydia'yê Artîames, lî Phrygia'yê Artakamas, lî Lykaonia'yê û Kappadokia'yê Mithradates, lî Kilikia'yê Syennesis, lî Fenîke û Arabia'yê Dernes, lî Suriye û Asurê Belesys, lî welatê Babil Rhoparas, lî Media'yê Arbakas, lî welatên Phasian û Hesperitan Tribazos, Kardukh (Kardûx), Khalyb, Kalde, Makron, Kolkh û Mossynoikan; Koitan û Tibarenan bî serê xwe otonom in. Jî Paphlagonia'yê ra Korylas, lî Bithynia'yê Pharnabazos, Thraki yêndî Ewrûpayê ra Seuthes qumandîrî dîkîr. 26. Dî çîndî û vegerê da rê bî temamî, dused û panzde rojên meşê hezar û sed û pêncî û pênc (1155) fersenk**, sîh û çar hezar û şeşsed û pêncî stadîon*** e".

Serpêhatiya Ksenofon ya derheqê Kardûxan (kurdan) da jî alî kovara Hawarê jî hatiye wergerandîm. (Hawar, hej. 32, rûp. 4,5,6,7, Herkol Azîzan, sal: 1941)

Dî wergera Hawarê û ya me da hînek ferqîyên bîçûk hene. Em bawerîm ku ew ferqî jî wergera du zîmanên cuda tê. Me bî xwe jî zîmanê Tîrkî wergerandîye. Wek nîmûne ferqîyek weha ye:

".....Tîrên Kardûxan ko dîketîm destên yewnanan; zolek çerm bî serên wan va grêdîndan û wek yadîgarekê, ew jî xwe re hîltanîm." (Hawar, rûp. 7, hej. 32)

".....Yewnaniyan tîrên ku Kardûxan davêtin wan, berhev dîkîm, qayîşek lî wan grêdîndan û wek harbe dîxebîtîndîm." (wergera R. Nû jî pîrtûka tîrkî, rûp. 118)

Lê jî van herdu wergeran kîjan rastîrîn e lî gor orîjînalê, em nîzanîm. Jî xwe ferqîyeke mezmî jî nîne.

TÊBÎNÎ

* Harbe: Du manê xwe heye. 1- Şîşa ku pê lûla tîfîngê tê paqîjkîrîm. 2- Mîzraq a kîm.

** Fersenk: Jî alî Persan (eceman) va wek qonaxên rê hatiye bîkaranîm. Fersenkek 5,5 kilometre ye.

*** Stadîon: Jî alî Yewnaniyan va wek qonaxên rê hatiye bîkaranîm. Stadîonek 600 lîng e. Lî gor agahdariya pîrtûka Ksenofon, Fersenkek 30 stadîon e.

August Strindberg

August Strindberg (1849–1912) li bajarê Stokholmê, di nav malbateke burjüva-biçûk da hatiye dinê. Wi cêrgek iş ceribandine –mamostatiya xwendegeha bilind ya gel, artistî û rojnamevani kirîye—heta ku niviskari jêra bûye meslekê daimî, sê caran zewiciye û çend caran bî periyodên dirêj li dervayi welat jiya-ye.

Strindberg, wek pêşewayê edebiyata swêdi ya nûjen (modern) nav û deng daye, wi di warê navnetewî da jî dengê xwe daye bihistin. Wi, jî sala 1870 heta mirina xwe, xwe tenê daye niviskariyê, qasî 55 eserên wi hene: Roman, piyes, berevokên serpêhatiyan û nivisên zanistî (ilmi).

Di nivê dawîya sedsala nozdan da pêşketina industriyê bî xwe ra guhrandinên mezîni anî nav civata Swêd. Refgirtmên hêzên çîni û mezînbûna şerê çîni xwe gihandibûn tangeke (merhele) bilind. Di

nava van şertan da, wek endamêki çîna burjüva-biçûk, Strindberg, di navbera radikalîzm û konservatîzmê da, û di navbera olperestîyî û ateistîyê da diçû û dihat. Ew jî fikrên dereke ra vekirî bû. Ji gelek alîyan va bî gelşên (problem) hevde mi ra eleqeder dibû. Darwin, Marks û gelek almên din dixwend. Di huner û edebiyatê da li rêçên nû digeriya. Wi, intîba mezîni jî niviskarên ewrûpî wek: Dickens, Zola û Dostojevski girt. Di pirtûkên wi da hemû pîrs û gelşên demî, hatine nitirandin. Lê rêçêke wi ya zelal û sabit tune ye di berhemên wi da. Di salên 1890'î da, çîma ku li diji dêrê nivisibû, li ser wi dawa hatibû vekirin. Dadgehê ew serbest berda, lê piştî vê bûyerê, ew li Swêde nema, çû dervayi welat, bî salan li Elmanyayê û Fransayê jiya. Lê di dawîya emrê xwe da disan girani da olperestîyê û li aliye hêzên radikal ci girt.

Jin, di civata nû da rola jinê, babeteke sereke ye di piyes roman û helbestên wi da. Di vi wari da jî fikreke wi ya sabit tunebû. Carna azadiya jinê diparêze û carna jî jê nefret dike.

Aliyê wi yê taybetî ew bû ku, wi zû dînivîsi, dramatîze dikir û berî hertîştî wek yekemin niviskarê romana swêdi ya realist xwediyê xezîneyeke peyvîyan ya gelekî dewlemend bû. (Gothe 26 hezar, Strindberg, qasî 21000 peyv (kelîme) bî kar dîani.) Wi bî çavêki objektîv, her eşiyayek yan jî didemek bî hemû detayên wê dîda. Aliyekî wi yê din jî ew bû ku, heta derketina wi, tu niviskarekî swêdi qasî wi babetên munaqaşa û gotûbêjan neajotîbû pêş.

Du salan berî mirina wi, di 63 salîya wi da, ew bî daxuyani û meşêke mezîni hat pirozkirin. Xaniyê ku têda mir niha wek muze, bî navê Muza Strindberg jî xelkê ra vekirîye.

Berhemên Strindberg yêni meşhûr:

1- Kurê jinîka xîzmetkar, otobiyografi

3-Dîzewicîn, berevoka Serpêhatiyan.

4-Bîneciyên Hemso, roman voka Serpêhatiyan.

5- Bav, Piyes (trajedî).

LI SER NIV PARÇE KAXEZ

August Strindberg

Wergger: X. Lezgin

Barê malbarkirmê yê dawiyê ji çûbû, mala xwe ji biniva bar kiribû; mêreki ciwan, qeytaneke reş ya şinê li dora fotorê wi alandi, careki disan li hundirê xani doşbû, çavê xwe gerand, ji bo ka gelo tîşteki jibir kiribû yan na. —Na, tu tîşteki jibir nekiribû, hiç; û ji hundir derbasi sîvderê bû, bîryara xwe dabû, ku hiç li ser jiyana xwe ya di vi xani da nefikire. Lê belê li sîvderê li ba telefonê, kaxezeki niv-par, bi diwar va pit hatibû zelqandî; û seranser bi destnîvisên (stilên) cuda hatibû dagirtin. Hîn destnîvisên qelema hêşin zelal bûn, dihatin xwendin, yê di ji bi qelema reş yan ji sor, bi stileke xerab hatibûn nîvisandî. Hertîşt li ser vi kaxezê bû, hemû ew dirok û serpehatiyên wi yê du salan, ku di vi xanida jiyabû, hertîştê ku wi dixwast jibir bike, li ser vi kaxezi nîvisandi bû; demeke dirêj, ji jiyana mirov li ser niv parçe kaxez.

Wi ew kaxez ji wir rakir ani xwarê; ew ji wan kaxezên destnîvisên musvede yê zer bû ku wek rengê tavê dibiriqî. Wi ew dani ser pêxirikê û xwe di ser da xûz kir û gişt xwend. Pêşiyê navê wê hebû: Alice, ev nav, bedewtirin nav bû ji bo wi wextekê, ji ber ku ev navê dergistiya wi bû. Û numra 15 11. Wek hejmareke li ser incilê di dêrê da, xuya dikir. Li ser nîvisandibû: Banqe. Ev iş û karê wi bû, işê muqeddes, ku nan, mal û jin dabû wi, bîngê hebûn û jiyana wi. Lê li ser çixêzek hatibû kîşandin! Vê banqê iflas kiribû û ji ortê rabûbû. Lê ew zû hatibû xelaskirin, derbasi banqeke din kiribûn, piştî zemaneki gelekî kurt, yê ku wi bi bêhîzûri û bi tirs derbas kiribû.

Wisa dor bi dor li dû hev dihatin. Dikana gulfiroş, fayton (ku wê demê wek texsiyên niha dixebitin. -Wergger.) Roja nişaniya wi bû, wê çaxê berika wi ji peran tiji bû.

Paşê: maxaza mobilya, hostayê kaxezên diwanan: ew hêlinê çêdike. Buroya barkêşiyê: ew ji ji bona malbarkirmê.

Bilêtxana Operayê 5050. Nû zewicibûn, ew ji ji wan kesan bûn ku rojên yekşemban diçûne operayê. Dema wan a here xweş ku bêdeng rûdimîştin û xwe di nav xweşî û hîzûrê da diditîn, li welatên çirokan li aliyê din ê ridoyê (perda tiyatroyê, yan ji sinemayê).

Dûra navê mêreki tê, di ser vi navi ra ji çixêzek hatiye kîşandin. Ev hevaleki wi bû, ku di civatê da xwe gîhandibû ciyekî hmeki bilind, lê bê ketin û rabûn nîkanibû serfiraziyê bi dest bixwe. Û gelek caran mecbûr bû ku li ciyên dîr seyahet bike. Çi kareki pûç e!

Li vir tîşteki nû xuya kir, ku ketiye nav jiyana wan. Bi destê berdestiyê (qewraşê) û bi qelema hêşin hatiye nîvisandin: "Xanım" kîjan xanım? Ew! ewa ku bi mantoyê fire, bi rûyê melûl, ku wisa bêdeng dihat û tucar di nav salonê ra derbas nedibû, tenê di riya koridorê ra derbas dibû dîçû oda razanê.

Li bîntara navê wê navê doktor L. hebû.

Yekem car e ku navê miroveke wan li wir xuya dîke. "Dayê". Xasiya wi ye ev, ya ku hertîm xwe ji wan dîr digirt, nedixwast vê cota nûzewicî acîz bike, wê dixwast wan bi tenê bihêle. Lê niha roja tengasiyê bû, bang li wê ji kiribûn, ji ber ku hewceyi wê bûbûn.

Dûra destnîvisê bêtewş, bi qelema sor û hêşin destpêdike. Buroya Komisyonê: berdestiya (qewraşa) malê derketiye yan yeke nû tê tayinkirin. Dermanxane. Hm! dunya li wi tari bû, li ber çavên wi reşve hat! Dikana şîr. Li vir şîrê bê tuberkoloz tê firotin. Dikana ku baharatan difroşe, qesab û yd. Hemû işên vê malê êdi bi telefonê tîn helkîrî; yani bermaliya malê ne li ciyê xwe ye. Na, pîr mîxabîm ew nexweşê nava nîvanan e.

Êdi nedîkani rêzên mayîn bixwîne, mina ku di deryaki da noq be û di binê ava şor da bînhêre. Buroya defînkîrmê ji li ber çavê wi ket. Qise ji dîke — Yeke mezin û yeke biçûk, ango: tabût. Û di nav parantêzê da nîvisandi bû; ji axê.

Paşê êdi hew nîvis hebû li ser vi kaxezi! Bi axê dawî anîbû. Û maxwe rasti ji ne wisa ye.

Wi ew kaxez hîlda, ramûsa û xîste berika pêşîrê.

Di nav du deqîqan da, du salên jiyana xwe disan careke din jiyabû.

Dem a derkete derva, ne pişt a wi xûz ne ji serê wi di ber da xwar bû. Serda ji serê xwe bilind girtibû, wek miroveki dîlşa û serbilind, çimki tîştê herî xweş ji wi ra pêk hatibû. Ew jiyana bi destê çend rebenan ketibû! □

Pêkeni

TEXSI

Çar mirovên gundi rojeki cara yekem li texsiyeki sıwar dıbin, dıçine bajêr. Rê gelek xırabeye, dı nav newal û ser serê çiyayan ra rê dirêj dibe û dıçe.

Jı ber ku rê li hin ciyan xweş li hin ciyan pır nexweş e, şofêr ser hev vitêsê dıguhurine. Pıçûk dıke û mezın dıke. Jı aliki va ji, ji hikumetê ra dıde xebera.

Gundi cara yekem ewqas zêde nêzi makina ajotınê dıbin. Car li rê û car ji li şofêr dınhêrın, lê dı texsiyê da xwe li hev quncaftine û bı hev dıgrın. Lı ciki şofêr texsiyê dıde sekinandın. Vedıgere ser rêwiyên xwe, peya dibe û dibêje:

—Çend deqqe emê li vıra bın, eger hûn ji dıxwazın, derkevın avek rokın.

Şofêr 5 deqqe paşê dızvire, tê derê texsiyê vedıke ku rûnê, mêze dıke ku şışıka vitêsê li ser kursiyê wi ye. Bihna şofêr teng dibe, bı hêrs ji rêwıyan dıpirse:

—Kekê! Vê şışıkê ki ji ci derani?

Xorteki ji nav gundiyan pızav li xwe dıxe û bê xem bersıva şofêr dıde:

—Mın derxıst kekê.

—Kekê! te bo çı derxıst?

—Kekê can, ev çend saete ku tu diki naki, nıkari vê şışıka bıçûk ji ci derxi. Ez gelek qehirim ku şofêreki Kurd dı vi halê daye. Mın ji xwe ra got, ez vê şışıkê ji ci derinım û şofêrê bira ji vê derd û ezabê xılasım. Mın baş nekiriye?..

HESÛDİ

Lı gundeki yek kes hebûye ku tu caran xêra ciranên xwe nexwestiye. Timi ne-

yarti û zema wan kırıye. Mal û mılkkê xwe ji wan parastiye û çav berdaye malê wan. Padişahê mıntıqê hesûdiya wi kesi bihistiye. Rojekê bangê wi û ciraneki kırıye û bırıye qonaxa xwe. Paşê gotiye: —Ez dıxwazım alikariya we bıkim. Pere, mılkkê dewar, wun çı bıxwazım ezê bıwedım. Lê belê şerteki mın heye. Ki ji vana çı bıxwaze, ezê bıdımê. Lakin ji vi tışti du qat ji ezê bıdımê hevalê wi. Gora vê yekê bıxwazım.

Hesûd dıfıkiri; eger peran bıxwaze wê hevalê wi du qatan bıstine, mılkkê bıxwaze disa wer, bıbe dewar bıxwaze, ewji... Vi tıştı hesûd xemgin kır...

Jı ber vê yekê, wi pere û mal nexwest. Pıştı kûr fıkirandınê hesûd daxwaza xwe diyar kır:

—Padişahê mın, ez dıxwazım tu çaveki mın derxi..

Padişah ji ber vê bersivê şaş û metal ma... Go: —Tu, rasti ji hesûdi...

ÇAWA DIBE?

Hitler rojek çenta xwe ya ku ewraqên dızı têda ne, windakırıbû. Hema wê gavê li şefê SS dıgere, xeberê dıde wi û emır dıde ku çı dıkın, çawa dıkın bıla bıkın, bıla çentê bıbinım. Jı işê peşkreşi ra, dotıra rojê Hitler çenta xwe li malê dıbine. Cardın dest davê telefonê û dibêje:

— Mın çenta xwe dit, hûn dıkarın dest ji lêgerinê bıkışınım.

— Çawa dibe? dibêje şefê SS'ê. Jı bo çenta te me sıh casûsên ku şıka me ji wan hebû, gırt. Panzde kesan ji li xwe danin ku çenta te wan dızıye!

Kurdîstana Iraqê:

DI NAVBERA HÊZÊN

WELATPARÊZ DA

HEVKARÎ

Dî 7-8'ê Çirîya Paşîn 1986'an da lî Tahranê gawek girîng ya yekitiyê hatê avêtin. Ev yekiti, dî navbera Yekitiya Niştîmanî Kurdistan (YNK) û Partiya Demokratîk a Kurdîstana Iraq (PDK-I) da pêk hat. Lî ser navê YNK Celal Talabani û lî ser navê PDK-I jî Îdrîs Barzanî biryar dan ku hêzên xwe jî bo hilweşandina rejîma dîktator ya Saddam bîgihînin hev. Piştî biryara yekitiyê, komîteyek jî pênc kesan hate hîlbjartî û dûra daxuyaniya yekitiyê hate amadekirin.

Wek tê zanîn, herdu rêxistin jî, jî demek dûr û dirêj va diji rejîma dîktator şerek partîzani dajotin û ev şer gihîştîbû merheleyek bîlind. Lê mixabîm ku dî navbera herdu hêzan da, heta demek nêz jî birakuji, propagandayên nebaş û nakokî hebû. Bê şik ev nakokî zerar dîgihand herdu rêxistin û dijmî jî ji viya istifade dikir. Gelê Kurd bî sedsalan jî berhevda-nên dijmî, birakuji û dijmîniya navbera xwe û nakokiyên navbera hêzên welatparêz kîşandiye. Bî vê yekitiya herdu tevgerên Kurdîstana Iraq, daxwazek girîng ya gelê me pêk tê û lî pêşîya hêzên welatparêz riya hevkarî, yekitiyê ronitir dibe, dijmî dixê taya mîrî.

Girîngiya vê yekitiyê lî ber çavan e. Lê daxwaz yê welatparêz, demokrat, pêşverû, ronakbîrên Kurdistanê ew e, ku ev yekiti xwedî bernameke fireh û hedefên duwarojê be. Di-san daxwaza me ew e, ku ev yekiti eniyek netewî peyda bike û pîrgîrêkên navbera herdu rêxistin, şoreşê û avakirina Kurdistanê helbîke; bî rêxistin û hêzên ku diji rejîma dîktatorî, pêwendiyê xurt bike û jî bo yekitiya wan cad bike.

DAXUYANÎ YA HEVKARIYÊ

Jî Ali Siyasi:

1) Jî herdu alîyan tî yek jê ne bî serê xwe ne jî bî grûbek dî (grûbek sîsiyan) ra wê lî dij hev nekevin tewreke siyasi û yekitiyê.

2) Herdu alî jî, jî bo hilweşandina rejîma Baas û pêkhatina daxwaza gelê Kurd û xurtkirina vê têkoşînê wê bîcadînin.

3) Dî hemû xebatên şoreşê gel da, xasîma jî dî dostani û hevkarîya bî hêzên Iraqî ra, wê teuger şirik be.

4) Komîta rêvebirinê ya raserî yekitiyê, jî bo xurtkirina pêwendîyan û çarelêkirina pîrgîrêkên ku dî merheleyên têkoşînê da dertên, bî hindîkayî wê salê du car lî hev bîcive.

5) Herdu alî jî, wê jî endam û dîlxwazên hevra rûmetê nişandin.

6) Jî bo yekitiya xwendevanên Kurd yê lî Ewropa wê xebat bête kirin.

7) Jî bo pêkanîna rêxistinên Kurdîstani û peyda kirina eniyek welatparêz ya fireh wê xebat bête kirin.

Jî Ali Eskeri:

1) Wê lî navçeyên (azadkîrî) ku dî kontrola herdu alîyan da ne xebatên siyasi, eskeri, rêxistinî û agahdarîyê serbest be û wê herdu alî jî lî pêşîya hev astengi dernexin, alîkarîya hev bîkin.

2) Alîyên ku herin navçeyên hev wê jî berê va hev agahdar bîkin, tedbirên kollektîv bîstin.

3) Herdu alî jî, wê jî bo emeliyatên şirik

yên eskeri cadbikin. Evya, wê ji aliki va li her ali dostaniyê xurt bike, yekitiyê qewitir bike, ji ali din ji di duwarojê da ji bo yekitiya hêzên pêşmergeyan ci çêke.

4) Pêşmergeyên kî bixwazın ji aliyeki derbasi aliyek din bîbin, eger çekên li ser wan ne yê wan bin, wê bê çek derbasbîbin.

5) Herdu ali ji, wê ji heqên hukim û gumrukên hev ra yê navçeyên xwe, heta ku şert û zurûf bikemile wê rûmet nişandin.

6) Ji bo çarelêkirina pîrsgrêkên gel yê dadi wê dadgehên (mehkeme) şirik bê sazîrin.

Ji Ali Propaganda:

1) Herdu ali ji, wê hemû cûre yê propaganda û xebatên agahdarkirinê yê li diji hev, bîdin sekinandin.

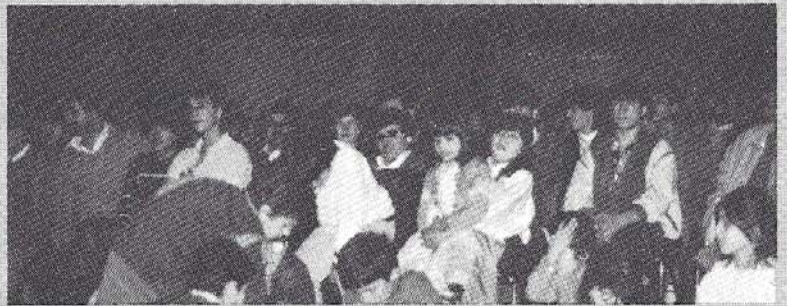
2) Herdu ali ji, wê hum ji bo nasandin û fi-rehkirina şertên peymanê, hum ji ji bo nasandina daxwaz û têkoşina heq ya gelê Kurd li nav welat û dervayi welat propagandayek kolektiv bikin.

3) Rexneyên ku li hev bikin, wê ne di weşanan da, di cwinên şirik da bête kîrin.

4) Di hêla propaganda ya teknik da, wê hevkarî bête kîrin. □

ŞEVA ÇANDI

YA KURDISTAN

Di 13.12.1986'an da li bajarê Kopenhagê şevêk bi navê "Şeva Çandi ya Kurdistan" ji ali DAN-KOMKAR va hate pêkanin û şev bi şayîyê mezî derbas bû.

Berya şevê endam û dilxwazên Dan-Komkarê xebatek hêja kîrin, bajarê Kopenhagê û der-dora wê bi afîşên şevê xemilandin. 3000 afîşên Komkarê, bi rojan li diwarên Kopenhagê va daleqandi man. Ji bli viya di Kopenhagê da bi gelek malbatên karker û mihacirên siyasî ra dan û stendin çêbû û ji bo beşdarbûna wan di vê şevê da, xebatek hêja hate domandin.

Bi vê xebata çalak ya endamên Komkarê, di navbera 1400-1500 kes di şevê da beşdarbûn.

Şev bi marşa netewî destpêkir. Piştî Koma Muzik ya AKSA'yê ser navê Komkarê axaftinek bi sê zimana (Kurdi, Tirki, Danmarki) hate pêşkêşkirin. Di axaftinê da; zulm û teda ya giran ku li ser gelê Kurd tê ajotin, êşkence, qirkirin û barbariya ordiya kolonyalist hate rûşkirin. Li gel vana bang li karker, pêşverû û demokratên Kurdistanî hate kîrin, ku ji bo bi destxistina heqê perwerdegariya zimanê dayik, di radyo ya merkezi da heqê programa

Kurdi û ji bo heqên civakî, demokratî di bin baskê Komkarê da kampanyek bê vekirin û ev têkoşin bê xurtkirin.

Di bernama şevê da Koma Folklorê ya Komkarê ji cuda cuda navçeyên Kurdistanê listikan pêşkêşkirin û bi van listikan bala temaşevanan hate kişandin û ecibandin.

Di şevê da ozanên Kurd Şivan PERWER, Fîrat û Delal ji muzika Kurdi çend nimûnên xweş pêşkêşkirin. Her ozanê ku derdiket sehne û dest bi strana dikir pêra ji temaşevan bi kefxweşi û şayîyêk bilind govend digirtin.

Ji bli viya di programa şevê da di derheqa Kurdistanê da dia film hate nişandin. Bi filmên dia'yê ra muzika fon û li ser rewşa gelê Kurdistan û têkoşina wi ya azadiyê helbest hatin xwendin.

Di şevê da xwarinên Kurdi ji hatin amadekirin û firotin, gelek weşan hatin firotin.

Şev bi serfirazi û bi disiplin derbas bû. Di dawiya şevê da gelek kes ger bi telefonan ger bi serdana komelê kefxweşiya xwe nişandin û xebata komelê pîroz kîrin.

Bi silavên şoreşgerî - Danmark
EBDULLA

ZAROK

VIZÊ

Û

EVDAL

Demek ji deman rovi û gur bi hevra jiyanê xweşik diborin. Hemû kar û barê wan bi rewşek kolektîvî dibê.

Dem payiz e. Hemû cotkar şovan radikin. Ji cotkaran cotkarek "Ezê sibê disa wan hacêtan bi xwe ra binim, lê qet pêwîst nake, ezê hema wan wan li vir veşêrim" dibêje û hacetên xwe di nav şovê da vedîşêre û berê xwe dide mal.

Êdi êvar bû, tariyê xwe berdabû ser çiya û baniyan. Wek carên berê dema nêçira gur û rovi bû. Di kûlê da, di navbeyna herduyan gotûbêjek destpê dîke:

ROVÎ –Bîrayê gur, wek tu ji dizani, kalbûna min destûr nade, ku ez xwe ji ber kûçikên gund xilaskim. Ji bo vê yekê tu ji bo nêçirê berê xwe bide gund, ez ji li van der û doran bigerim. Tu li ser

vê gotinê çî dibêji?

Gur vê pêşniyaza rovi li cih dibîne û herdu dîkevî pey nêçirê. Rovi berbî şovan, gur ji berbî gund dimeşin. Rovi bi qayîşa cot vedigere kûlê û gur ji bi zar û zor xwe ji ber kûçikên gund xilas dîke û destvala dizivire.

ROVÎ –Bîrayê gur, ev qayîş wê rojêki ji me ra lazîm be. Û em wê veşêrim, dibêje.

Gur disa li ser gotina rovi deng nake. Û bila gur û rovi li dû nêçira xwe bimeşin, em vegerin ser rewşa cotkar.

Berbang dibê nabe cotkar gamêşan dide pêşiya xwe û berbî şovan dimeşe. Berê xwe dide cihê ku hacet lê veşarti ne. Ew cih hatiye kolandin û qayîşa cot ji li şûna xwe nine.

Cotkar xwe bi xwe difikire û dibêje:

–Hebe tune be rovi van îşan dîke; wi qayîşa cotê min bîriye.

Û paşkortika xwe dixwirine û kor û poşman berê xwe dide malê. Lî malê jî jina xwe ra destbî serhatiya xwe û rovi dîke. Jînik pê şaş û mat dîmine.

Hîkayeta rovi bî dilê kerê malê jî nayê û dibe zîre zîra kerê. Ker tê zîman û dibêje:

—Heger hûn kodek ceh bîdine mîn, ezê qayîşê binim.

Lî ser vê gotîna kerê, cotkar û jina xwe kûr kûr dîfikirin. Dî dawiyê da: "Em kodek ceh bîdîn kerê, kerê qayîş ani jî xwe ani, heger neani jî, kerê me cehê me xwariye" dibêjin.

Kodek ceh dîkîm afîrê kerê û dibe fire-fîra kerê. Ker têr alîf dixwe û derdikeve derva, raste-rast berê xwe dide kûla gur û rovi. Tê lî ber derê kûlê xwe vedîzeline. Rovi hîşyar dibe û derdikeve derva. Dînhêre ku tîşteki reş û mezîn lî ber kûlê vezeliyaye. Lî ser lîngeki dîzîvîre hundîr û gur hîşyar dîke:

—Bîra, bîra, bîrayê gur, hîşyar bîbe lo!

Gur tevziyan dide xwe û hîşyar dibe. Rovi disa dibêje:

—Jî tera dibêjim lo! Hela rabe mîn xewnek dît, dî xewna mîn da tîşteki reş û mezîn dî ber mala me da vezeliyaye, ca were em bînhêrîn ka çî ye lo!

Gur û rovi derdîkevîm derva û çavên gur lê dîqelîşîn, vedîgere ser rovi û dibêje: "Xwişkê xwişkê xewna te xewna Û-sîf pêxember e". Û herdu bî hev dîşewîrîn ku kerê çawa kaşî hundîr bîkîm. Wê gavê fikrek tê hîşê rovi, dibêje:

—Bîrayê gur, bîse lo tîşteki ket bîra mîn. Tê bîra te mîn qayîşêke cot anîbû! Were em aliyekê qayîşê bavêjin stûyê te û aliyê dîn jî stûyê kerê, tu kaşke ez jî jî paşiyê alîkariya te bîkîm.

Ev gotînen rovi dîkeve hîşê gur û wîsa jî dîkîm. Ker pahîneki lî rovi dixwe û rovi ser û binê hevdu dibe. Gur jî bî qayîşê ra kaş dîke heta ber derê mala cot-

kar tîne û dibe zîre-zîra kerê.

Cotkar deng lî jina xwe dîke: "keçê ca here bînhêre ev zîre-zîra kerê me ye jî derva tê". Jî dîçe jî derva gazi mêrê xwe dîke. Cotkar jî tê dîbine ku aliyekî qayîşê dî stûyê kerê da aliyê dîn jî dî stûyê gur da ye û lî ber derê malê sekînine. Cotkar, qayîşê jî stûyê kerê derdixwe û gur tîne hundîr bî stûneki va grêdîde.

Jî û mêr bî hev dîşewîrîn ka gur çawa bîkîm. Jina cotkar:

—Em wî bîkujîm.

COTKAR —Keçê wele ez dîzanîm ku hîkayeta qayîşa me ne kîrîna gur e. Ev kîrîn kîrîna rovi ye. Tu jî mîn ra kerê bine ez dîzanîm ezê çî pê bîkîm.

JINA COTKAR — Tu wê çîbîki bî kerê?

COTKAR —Mîn jî tera negot ev kîrîn ne kîrîna gur e, ev kîrîn kîrîna rovi ye jîna mîn. Ezê nîha jî nav herdu guhên wî hetanî ser boçîka wî zoleki derxîm, xoy bîkîm û berdîm.

Ev gotînen cotkar dîkeve hîşê jina wî. Jina cotkar jêra kêreki tîne û cotkar dest bî zola çermê gur dîke û xoy dîke û berdîde.

Gurê perîşan bî wî halê xwe, xwe dîgîhîne ber kendaleki û dîkeve. Rovi dîhere ser kendal û bî dengeki bîlînd:

—Lo lo evdiyo evdiyo.

Te qet evdiyê mîn nedîtîyo?

Gur bî van kîrînen rovi geleki dîl bî kul e û fîkir guhartîye. Bî axînek kûr:

—Lê lê vîzê vîzê

Çavzixelê tewlebazê

Tu vîza dîni

Tu gelek karan

Lî ser evdiyê xwe tîni.

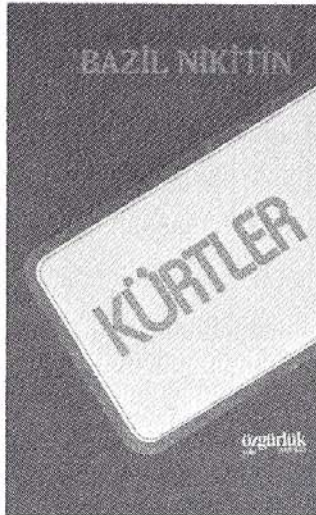
Fîkirguharta gur geleki dereng ma-bû.

SIMO

Berlîna Rojava.

NIMÛNE

Ba	(ا) با	Dar	(ا) دار	Aw	(ئا) ئاۋ	Dara	(ا) دارا	A
Xerib	(ب) غەرىب	Cambaz	(ب) جامباز	Bar	(ب) بار	Bab	(ب) باب	B
Renc	(ج) رەنج	Emca	(ج) ئەمجا	Car	(ج) چار	Bac	(ج) باج	C
Kıç	(چ) كىچ	Bê çare	(چ) بېچارە	Çaw	(چ) چاۋ	Maç	(ج) ماچ	Ç
Çend	(د) چەند	Seyda	(د) سەيدا	Dara	(د) دارا	Dad	(د) داد	D
Bane	(ه) بانە	berz	(ه) بەرز	Eger	(ئە) ئەگەر	---	(ئە)	E
Sê	(ي) سەي	Bêri	(ي) بەيرى	Erê	(ئى) ئىرە	Wê	(ئى) (ئى) ۋى	Ê
Alif	(ف) ئالف	Kıft	(ف) كىفتە	Firoke	(ف) فىرۆكە	Kef	(ف) كەف	F
Mang	(گ) مانگ	Manga	(گ) مانگا	Ga	(گ) گا	Seg	(گ) سەگى	G
Şah	(ه) شاھ	Dêhat	(ه) دەھات	Hawar	(ه) ھاۋار	---	(ه)	H
Bilh	(ح) بىلح	Rêhan	(ح) رەھان	Hewt	(ح) ھەۋت	Mızrah	(ح) مىزراح	H
---	(ـ)	Bıra	(ـ) بىرا	---	(ـ)	---	(ـ)	I
Si	(ى) سى	Bir	(ب) بىر	İman	(ئى) ئىمان	Wi	(ئى) (ئى) ۋى	I
Dırêj	(ز) دىرەج	Biji	(ژ) بىجى	Jan	(ز) جان	Bej	(ز) بەج	J
Fênık	(ك) فىنىك	Tıka	(ك) تىكا	Kar	(ك) كار	Pak	(ك) پاك	K
Mıl	(ل) مىل	Kıldan	(ل) كىلدان	Lêw	(ل) لىۋ	Hel	(ل) ھەل	L
Çıl	(ل) چىل	Êlax	(ل) ئەلاخ	Gela	(ل) گەلا	Mal	(ل) مال	L
Helm	(م) ھەلم	Yılmaz	(م) يىلماز	Mar	(م) مار	Mam	(م) مام	M
Bin	(ن) بىن	Çınar	(ن) چىنار	Nar	(ن) نار	Van	(ن) ۋان	N
Bo	(ۋ) بو	Roj	(ۋ) رۆج	Of	(ئو) ئوف	Do	(ئو) (ۋ) دو	O
Tip	(پ) تىپ	Sıpi	(پ) سىپى	Par	(پ) پار	Top	(پ) تۆپ	P
Sılq	(ق) سىلق	Şımqar	(ق) شىمقار	Qaz	(ق) قاز	Taq	(ق) تاق	Q
Hewlêr	(ر) ھەۋلەر	Çıra	(ر) چىرا	---	(ر)	şar	(ر) شار	R
Gır	(ر) گىر	Bırî	(ر) بىرىن	Reş	(ر) رەش	Kuř	(ر) كۆپ	R
Pis	(س) پىس	Nisan	(س) نىسان	Sard	(س) سارد	Kes	(س) كەس	S
Riş	(ش) رىش	Nişan	(ش) نىشان	Şar	(ش) شار	Aş	(ش) ئاش	S
Heşt	(ت) ھەشت	Zıstan	(ت) زىستان	Tal	(ت) تال	Kat	(ت) كات	T
---	(و)	Kurd	(و،و) كورد	Umêd	(ئو) ئومىد	---	(ئو) (و)	U
Çû	(وو) چوو	Dûr	(وو) دوور	---	(ئوو)	---	(ئوو،وو)	Û
Şiv	(غ) شىف	Bıve	(غ) بىفە	Vala	(ف) ۋالا	Nav	(ف) ناف	V
Şêwe	(و) شىۋە	Xewn	(و) خەۋن	Were	(و) ۋەرە	Naw	(و) ناۋ	W
Şêx	(خ) شىخ	Mıxabın	(خ) مىخابىن	Xani	(خ) خانى	Ax	(خ) ئاخ	X
---	(ع)	Bê'ar	(ع) بەئار	'Ar	(ع) عار	---	(ع)	.
---	(غ)	Sixar	(غ) سىغار	Āar	(غ) غار	---	(غ)	X
---	(ـ)	Dayik	(ب) دايك	Yar	(پ) پار	Ney	(ئى) نەي	Y
Rêz	(ز) رەز	Hezar	(ز) ھەزار	Zawa	(ز) زاۋا	Naz	(ز) ناز	Z

BAZİL NİKİTİN "KÜRTLER"

Pirtûka Bazil Nikitin "Kürtler" (Kurd), ku dî sala 1976'an da li Tırkiyê, ji aliyê Weşanên Riya Azadi, bi zîmanê tırki hatibû weşandin, sala çûyi (1986) disan hat çapkirin. Vê çare herdu cildên wê bi hevra û disan dî nav Weşanên Riya Azadi da derketin.

Çawa tê zanin ev lêkolîneke sosyolojîk (civatzani) û diroki ye. Dî vi wari da berhemeke grîng e. Dema ku Bazil Nikitin li Îranê wek Konsolosê Rûsyayê dîma, wî li ser binyad, dirok, zîman, karakter, baweri, folklor û eşîretên kurdan û wd. bi salan lêkolînen fire çêkiriye û ev eser amade kiriye.

EREB ŞEMO "ŞIVANÊ KURD" (Bî zîmanê elmani)

Romana Ereb Şemo "Şivanê Kurd", li Elmanya Rojava, dî nav Weşanên KOMKAR da bi zîmanê elmani derket.

JİN -Cildê 3'a

Kovara "Jin" ya ku dî navbera salên 1918-1919'an da li Stenbolê hatiye çapkirin, niha bi amadekariya nivîskarê kurd M.Emin Bozarslan, cild-cild ji nûva tê çapkirin. Heta niha 3 cild derketine.

XELİL MÛRADOV MORIYÊN NENÊ

Ev berevoka serpehatiyên (hikayet) ya Xelil Mûradov ku cara pêşiyê li Erivanê, bi tipên kirilîk hatibû weşandin, sala çûyi bi tipên latîni ji hate çapkirin. Pirtûk ji aliyê Delilo Îzoli hatiye wergerandin û ji aliyê KSSE va hatiye çapkirin. Bi wergerandina vê berhema Xelil Mûradov, xwendevanên ku nikarin bi tipên kirilîk bixwinin, mecalê xwendina pirtûkeke serpehatiyên bi zîmanê kurdi bi dest xistine.

M. MEHMÛD BEYAZÎDÎ "ADETÊN KURDISTAN"

Ev pirtûka han ku berê ji aliyê Çapxana Wêjeyî ya Rohilatê, li Moskova hatibû çapkirin, sala çûyi (1986) bi tipên latîni li Holladayê hat weşandin. Delilo Îzoli ew wergerandîye ser tipên latîni û daye çapkirin. Rohilatnas û kurdologa Sovyeta M.B.Rûdenko ji vê pirtûkê ra pêşgotinek nivîsiye.

EM BINIVÎSIN

Li Swêdê bi zîmanê kurdi pirtûkeke dersê ji bo zarokên xwendina pêşîn hat çapkirin. Ev pirtûk, bi pirtûka "Em bixwinin" ra girêdayî hatiye amadekirin. Çawa tê zanin ev pirtûk ji sala çûyi hatibû çapkirin.

FERHAD SHAKELY & SAYÎD ABDULLA-Y SAMADÎ BERGENS BRIS (Şîney Kosaran)

"Şîney Kosaran", pirtûkeke çirokan e, ji aliyê Ferhad Shakely û Seyid Abdulla-y Samadî va hatiye nivîsin. Têda şeş çirokên ji Kurdistanê ci digrin. Çirok hem bi kurdi hem ji bi swêdi hatine nivîsin. Wêneyên çirokan ji aliyê hunermendê kurd Qerani Cemil ve hatine çêkirin. Pirtûk ji 80 rûpelan pêktê.

Pirtûk li Swêd bi alîkariya Înstîtuta Dewletê ya ji bo Agahdariya pirtûkên hindekariyê (SIL) ve hatiye çapkirin û tê belavkirin.

weşanên
ROJA NÛ

NÛ DERKETIN!

Vet. Dr. M. NURI DERSIMI

HATIRATIM

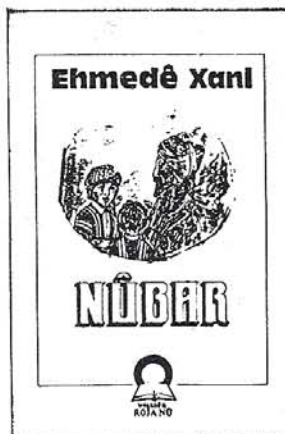
"Hatiratim" (Serhatiya Mın), esera Dersimi ya duwemin e. Ev cara pêşin e ku ew tê çapkırin.

Wek ku xwendevan ji dizanin, di nav ronakbirên kurd da, yên ku bi xwe tevi serhildan û şerên azadiya gelê kurd bûne û li ser van tevgeran, li ser rewşa wê çaxê nwisine, geleki kêman. Dr. Nuri Dersimi yek ji wane, ku li ser serhatiyên xwe û rewşa gelê kurd ya wê demê nwisîye û ji nuşên (neslên) dû xwe ra, agahdariyên diroki hiştiye.

Eser ji 217 rûpelan pêk tê û zimanê wê tirki ye.

Ehmedê Xani

NÛBAR

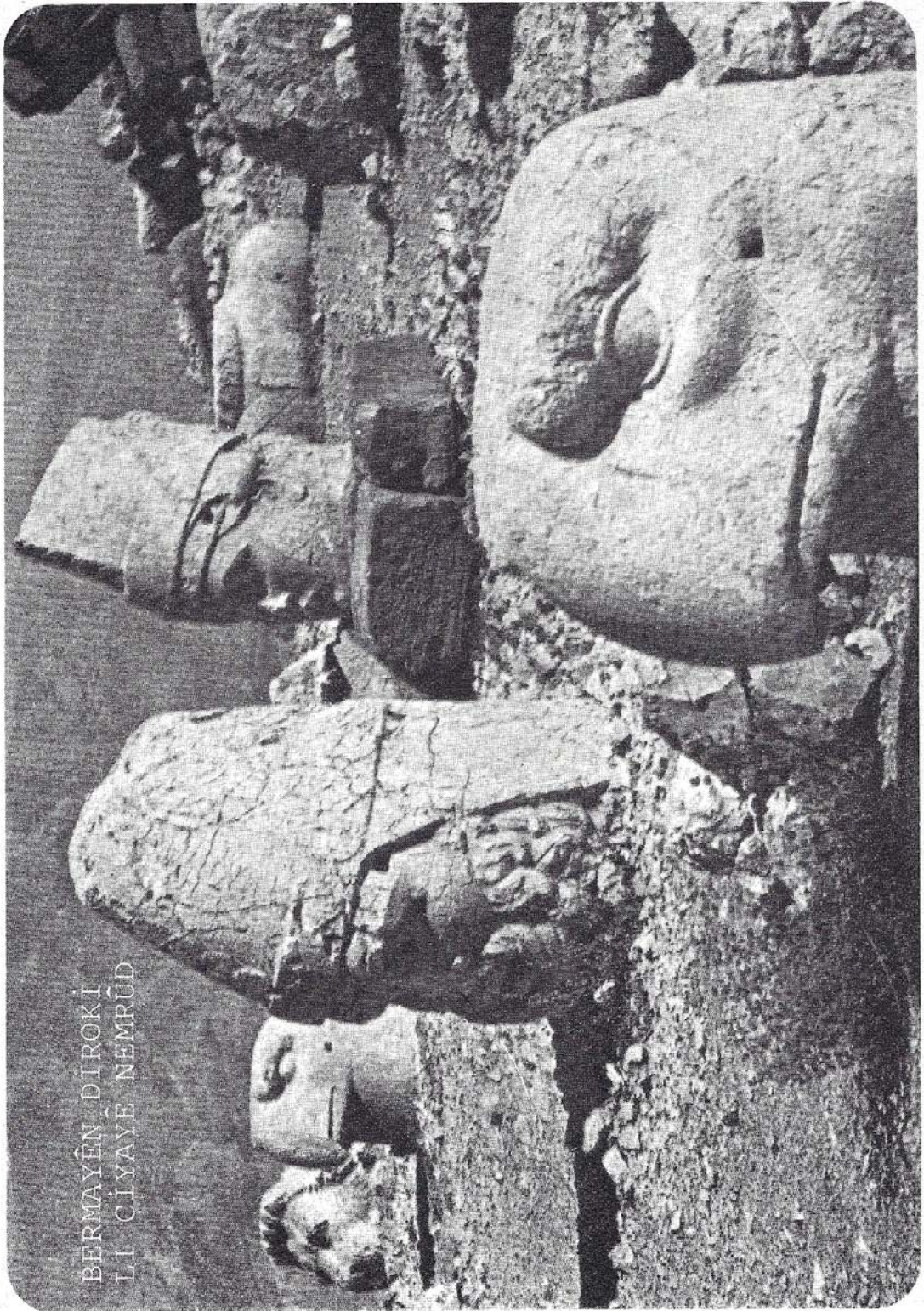

Nûbara hozanê nemur Ehmedê Xani, cara pêşin isal bi tipên latini (latini û erebi bi hevra) di nav Weşanên Roja Nû da derket. Çawa xwendevan ji dizanin, Nubar ferhenga kurdi ya here kevn e. Nubar herweha pirtûka dersê ye. Xani ew di sala 1685'an da nwisîye. Xani yê mezin ku 300 sal beri niha, qimeteke geleki bilind dida xwendin û nwisandina zimanê kurdi, sedemê nwisandina Nubarê, di pêşgotina wê da weha nwisîye:

Ne ji bo sahib rewacan
Belki ji bo biçûkê Kurmancan

Weki ji Qur'anê xilas bin
Lazim e li sewadê çavnas bin

Wegera wê ji tipên erebi, bi destê Zeynelabidin Kaya hatiye amadekirin. Bi weşandina Nubarê Weşanên Roja Nû berhemeke kurdi ya din ji bi tipên latini û bi çapeke nû gihande xwendevanan.

BERMAYÊN DİROKÎ
LÎ CÎYAYÊ NEMRÛD